

Diplomitöö
473625

Heino Ounapuu
stud. jur

matr. nr. 9338.

E. V.

**TARTU ÜLIKOOLI
ÕIGUSTEADUSKOND**

№ V 1939
523
TARTU

Balti Liit

Diplomitöö rahvusvahelise õiguse
alalt Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas.

Tartus 26. mail 1939. a.

Sisukord.

I osa.

Balti riikide koostöö enne iseseisumist lk. 4.

II osa.

Balti riikide poliitiline koostöö

1. Balti riikide mõiste piiritleus lk. 8.
2. Välisdelegatsioonide ajajärk. Koostöö rahvusvahelise õiguse tunnusena saavutamiseks lk. 10.
3. Balti konverentsid
  - A. Suur-Balti liidu idee, ulatus ja teostamispiirid. lk. 14.
  - B. Bulduri konverents lk. 22.
  - C. Varssavi konverents lk. 28.
  - D. Balti suurliidu idee soikumis-
põhjused lk. 31.
4. Eesti - Läti liit lk. 33.
5. N.n. „Balti Pakt“ lk. 55.
6. Latvuminekuid ja parateelsusi ~~Balti~~
Balti liidu ja Veike-antente'i lepingute
saamisdoos ja olemiss- lk. 67

III osa

Balti riikide majanduslik koostöö

1. „Tollionioon“ lk. 71

Järelsona

lk. 91.

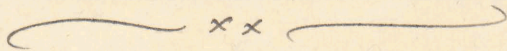
Kasutatud kirjandus

lk 93.

Lühendid

lk 95.

Balti rahvaste keeleõpe ühe näemusest

Balti mere ääres elavad rahvad on oma
geograafilise asu tõttu ühendatud ühise
ajaloole ja poliitilise, majandusliku ja
kultuurilise ümbrusega, mis on neile
aluseks saanud ühise keeleõppe

See ühendus algas Balti rahvaste
vahelisel mitme sajandi jooksul, mis
oli läänlaste, Türgi sõjavägede, Rõu sõjavägede
ja teiste sõjavägede, ajaloosõprade ja
muu poolt, mis on aluseks saanud Balti
rahvastele ühe keeleõppe ühe näemuse
punktist ja mille järeltulijad ümbruse
sõjavägede, sõjavägede, sõjavägede ja
teiste sõjavägede. Sõjavägede ja sõjavägede
vahelise ühenduse tõttu ja see on
Balti rahvaste keeleõppe ühe näemuse

I. osa.

A. Balti rahvaste koostöö enne iseseisrumist.

Balti mere ääres elavad rahvad on oma geograafilise asendi tõttu allutatud võrdsetele ajaloolistele ja poliitilistele mõjusfääridele. Ka kultuurilise arenemise poolest seisavad need rahvad enam-vähem võrdseisundil.

XIX sajandil algas Balti rahvaste uuestisünd viib maa päriselanikke lääne kultuuri lähemale. Tartu Ülikoolis, Riia Polittehnikumis ja teistes kõrgemates õppeasutustes töötavad vene surve all korvuti noored Balti rahvustlased. Siin tekib neil esimesi kokkupunkte ja mõtete paralleelsusest arenevad kõikides nendes maades samaaegselt uusrahvuslikud liikumised. Suureneb ka huvi ühtlusaaberrahvaste saature vastu ja nii võinud Balti rahvaste koostöö esimesi samme teha

vähemal määral juba enne nende vahvaste
iseseisvumist.

Isentriifugaalsed jõud¹⁾, mis eraldavad eest-
lasi, soomlasi, lätlasi, leedulasi ja poolakaid
üldisest vene massist, aitavad kaasa Vene riigi-
Duumas 1906.a. moodustada autonoomistile-föder-
alistidele koondist. Sellele koondise töö-tagajärged
ei ole ju suured, kuid nad annavad meile
võimaluse tõendada Balti rahvaste koordi-
neeritud huvi tsarismi ja vene riigimeeste poolt
allasurutud rahvuslikele piiridele teostamisel.
Soomlased sellist autonoomistile-föderalistide
gruppi üritasid osa ei võtnud põhjend, et
nad ei elanud Vene Duumas esindatud ei.

1. A. M. Fraucestein. lk. 9. Zu den zentrifugalen (zusstand-
feindlichen) Strömungen gehört: 1) die Zugehörigkeit
der grossen Masse der Bevölkerung der Baltischen
Staaten zur westeuropäischen Zivilisation.... 2) Lettland
und Estland sind 83% protestantisch, Litauen zu
60% katholisch, stehen daher der orthodoxen Kirche
ablehnend gegenüber; 3) 80-90% der Bevölkerung
der Baltischen Staaten ist des Lesens und Schrei-
bens kundig im übrigen Russland hingegen
schwankt diese Zahl je nach Gegend zwischen

Ilmasõja varimine, kaotused sõjaväljal, suure Vene rahvastiku heterogeensus ja paljud teised tegurid aitavad kaasa sotsiaalsetele vahetustele, mille tulemusena saabus veebruaril kuul 1917. a. revolutsioon. Selle revolutsiooni keerises panna suure Vene piirimaade rahvaste koostööle juba sügavam alus. Nimelt räägitud see sama aasta aprillis Peterburi vähemusrahvaste konverentsil ja Kiievi väikerahvaste kongressil sama aasta 8. septembril, millest võtsid osa pea kõikide Vene-Euroopa ja Aasia väikerahvaste, muuseas ka Eesti esindajad³⁾ Ei saa mainimata jätta ka Moskva riikliku nõupidamist augustis, samuti demokraatlikku näpudamist Peterburis septembris 1917. a., millised kõik

---

20-35 %; 4) die alte russische Regierung war nicht im Stande in Ermangelung einer zweckentsprechenden Aushilfe unter ihrem Beamtenstand fremdstämmige Gebiete so zu verwalten, wie dies die westlichen Randgebiete waren, deren Bevölkerung sich auf einer viel höheren Entwicklungsstufe, als die Masse des russischen Volkes befindet. etc. etc.

2. A. Piip. Rahvusvaheline õigus. Lehen. 135.

3. H. Jürgenstein. Minu mälestused, Tartu 1924. lk 75 jj.

aitasid süvendada piirirahvaste koostööd⁴⁾.

Kui neil konverentsidel real tunnustatakse
 *se rahvusriikidest koosneva konföderatsiooni
 rajadust, siis juba järgnevas oktoobri resolutsioonis
 (1917) võimule tulnud Lenini kommunistliku
 valitsuse dekreet rahvaste enesemääramise
 kohta „vabaks enesemääramiseks - kuni lahen-
 lõõmiseni ja iseseisva riigi loomiseni“ - riigi
 Vene rahvaste koostööküsimuse hoopis uudele
 alustele. Nüüd ei piirdata enam konföderatsiooni
 nõudmisega, vaid rahvaste poliitilised julgid
 muravad sideme lagunera Venega ja
 proklameerivad juba täielikku riiklikku
 iseseisvust ja sõltumatust.

Nüüd rahvusriikide invadeeri-
 miie n.n. Saksa okupatsioonivägede
 poolt, nende hoodimatu tegevus nende

---

⁴⁾ A. Piip, Rahvusvaheline õigus, lehek. 136.

tenitoovimel ja rahvastiku ajalooline animos-
teed moodustuvad omalt kohalt jutegev, mis
tõukab need rahvad ja äsjasaabunud riiki
lõhedale koostööle.

II osa

Balti riikide poliitiline koostöö

1. Balti riikide mõiste piiritletus

Mõiste, mis määritleb Balti riike,
ka Balticumi, on kaheksugune - Balti riigid kitsamas ja
Balti riigid laiemas mõttes. Viimase piiritletus hulka,
s.o. Balti riigid laiemas mõttes, loetakse Soome,
Eesti, Läti, Leedu, Poola, Sassa, Jaani ja Rootsi, mi-
sugused riigid, mis oma geograafilise asend-
tõttu ümbritsevad Balti merd.

Kitsamas mõttes loetakse Balti
riikide hulka: Eesti, Läti ja Leedu vaba-
riigid. Laugemana ja harva - ka
pohjas arvut Soome ja tounar olev Rootsi.

5. A. Piip. Niivõrd maailmapoliitika lk. 5.

Balti riikide all käseldavas fosis tuleb arwata mõiste kitsamat piiritlest, sest Suur-Baltikum, sõna, mis ei pãwakorral Versailles'i kuluaarides ja tihedalt sellele järgneval perioodil, on nüüd muutunud ajalooliseks- ja väga harva kasutatavaks.

Balti riigid moodustavad eelise fsooni Ida- ja Lããne- Euroopa vahel. Nad moodustavad ka loomuliku faksistare Kommunnismi levikule Lããnde, teigest külgest fõrestavad Lããneriikide ütendumispiirideid suure Venega. Sel põhjard nimetatarse neid ka Diagonaal- või Vahe Euroopaks.⁶

Balti riigid paigutatakse oma geograafilise asendi tõttu ka n.n. fentraal- euroopa riikide gruppi.⁷ Sarnane klassifikatsioon mõistene kuuluvad peale Soome, Eesti, Lããti, Leedu ja Poola val kaugus asuv Rumenia.

---

c. A. Piip. Nüüdne ilmapoliitika lk. 96.
 7. A.M. Frauenstein, lk. 7.

2. Välisdelegatsioonide ajajärk. Koostöö rahvusvahelise õiguse tunnistamise saavutamiseks.

Vene riigi pinnal dismembratsiooniprotsessi tagajärjel tekkinud uute riikide jõupingutused rahvusvahelise õiguse tunnustamise saavutamiseks viie nende riikide välisdelegaadid tihedalt kontaktis.

Leiame ühiseid üritusi Soome, Eesti, Läti, Leedu, Ukraina, Valgevene, Aserbeidžan, Georgia, Põhja-Kaukaasia jne. välisdelegatsioonide vahel, f. näiteks Vene piirirahvaste 17. juuni 1919. a. deklaratsioonis Rahukõverentsi esimehele admiral Koltšaki tunnustamise arjas f. 9.

Mööduv huvi ühtlus eraldab teised rahvad ja peagi moodustavad eri gruppi Eesti, Läti ja Leedu vabariikide välisdelegatsioonid

---

2. F. Poska. Päevaraamat rahukõverentsilt lk. 95.

Selgitades Pariisis, Londonis ja Stockholmis
 1918. a. oma rahvaste püüdeid vabaks enese-
 määramiseks, nad leiavad, et oma naabrite
 taotluste ees, saatuses ja isesisuses peitub
 samuti tema enese püüdluste ja iseolemise
 pant. Näeme, et saavutatud iseseisvuse kindlus-
 tanõuspiirid, rahvusvahelisõigusliku tunnustuse
 teostamine moodustavael paratamatu vajadu-
 se uute riikide koostöös.

Et edukalt vastu astuda idast pro-
 rageeritavale kommunistlikule koosle ja
 lõunast laiivale sassa militarismile, on
 tarvis ühtlustada oma välispoliitiliste taot-
 luste teostamispiireid. Siin meie leiame
 Balti liidu idee esimese formulatsiooni.

Eesti delegaadid, lähtudes poliitil-
 list traditsioonist ning pidades silmas
 ajaloolist vajadust, et Balti meri ei moodus-
 taks mare clausumi, ning et siin ei oleks
 määrav mõne suure ja vägeva riigi
 ainuvõim, sõnastasid 1918. a. Balti riikide
 koostöös aluseid järgnevalt:

1) kõik riigid Balti mere ümbruses kui ka Skandinaavia riigid moodustaga ühine sõjaline liit et kaitsta Balti mere vabadust, 2) see liit põhinegu rahvusvahelisel lepingul, 3) nende riikide välispoliitika peaks koordineeruma, 4) kaustaga ja arendatuga omavahelist kaubanduslikku liiklemist. Ühtlasi peeti parema koralduse mõttes vajalikuks valitsuse riikide pea- ja välisministrite liidurabineti moodustamist mis astuks kokku vähemalt kaks kord aastas. 9)

Pärast ilmasõda, ja seda likvideerimisel 28. juuni 1919. a. Versailles'i rahulepingut ilmsel, et ei ole dominantset riiki, kes ähvardaks Balti mere vabadust. Sellel põhjusel ei ole siis ka vajadust moodustada kogu Balti merd ümbritsevat sõjalist liitu ja see Eesti delegatsile poolt algatatud poliitiline suurkava häibas iseenesest.

Balti-mere idarannikul elavad rahvad on omavahel suguluses.

---

9. A. Piip. Rahvusvaheline õigus - lk. 136. ja sama autori Toimise aasta lk. 330.

Ühelt poolt eestlased ja soomlased moodustavad fennos-ugri grupi, teiselt poolt lätlased ja leedulased kuuluvad Indo-Euroopa kaldi harru. Separatsioon on ka arusaadav, et nende riikide algaastatel väljaspool poliitilisi lähenevusiüüderd kehtisid keisririigis rassiliste reaktsioonide loomides. Hõimusega tegeles Gustav Suits juba 13. nov. 1917. a. Nelsiügis, pidades Soome sotsialistlike üliõpilaste klubi kõne, mille Tagajärjel Soome üliõpilaste sotsiaaldemokraatlik ühing esitas Soome Maapäevale Soome - Eesti ühioüü ka-ra. 10). Hiljem lüüdis see probleem riigelanist ühioüüta poliitiliste tegelaste poolt. Nii teetas Vanematekojus K. Päts Soomega ühinemise kava. Teisel pool lattu suhtus sellise mõttega soojalt Svinhufvud 11).

See rassiliste liituste probleem ei saanud aga entü populaarses-põhjund, et sugulasrahvaste

10. A. Piip. Tormine aasta lk. 61 j.

11. E. Laamäi, Eesti iseseisvuse süüd lk. 207.

kultuurne arenemine oli nad üksteisest viinud
emale ja pääle; poliitilised olukorrad olid
suuresti erinevad. ¹²

3. Balti konventsid

#. Suur-Balti liidu idee, alates
ja teostamisviisid.

Idast ja Lounast Balti mere ranna-
rahvaid ühendavad jõud olid ühased ja tugevad
jõud ainult paar kümneks või pikemaks
ajaks maha surutud. Balti rahvaste ühine meel
arenes võttes arvesse, et need tugevad jõud, mis
oma geograafilise, poliitilise ning demograafilise
olukorraga tõttu eriti siin, Balti mere kaldal alvada-
davalt võivad muutuda uute riikide iseseisvust
astmeid juba varakult summe, et vältida ällatari
ja mitte korata väike tehtud riigi. Saadi
aru, et ühise koostöoga tuleb hoolitseda
idast rühnevast poliitilist ja lounast ähvarda-
vast majandusliku hädaohu eemale hoidmisest.

12. A. Piip. Rahvusvaheline õigus lk. 136.

Poliitiline hädasoht seisneski selles, et Venemaa, poolt juba barismi ajal propageeritud loomultuude piiride teooria tagajärjel ja mõjutasel tahtis jõuda Baltimere rannamaile. Iimasõja perioodil orelolna võetud loosungit - rahvaste enesemääramise õigust ei saadud võtta veel absoluutse garantina, et Eesti, Läti ja Leedu riikide territooriumid jääksid puutumatuks.

Paistis, et revolutsioonidest kurnatud Venemaa ei moodustanud veel "ahvardavat" jõuleguit Balti riikidele. Ta pidi end uuesti koraldama, riiklind, majanduslikud, kui ka sotsiaalsed probleemid ja reformid elle rakendama - ja alles siis, kui Venemaa arub uuesti oma rahvastunde süvenedes agressiivse jõupoliitika tuostamiseks, moodustas ta Balti rahvaste riiklike iseseisvat ahvardava ohu.

Mis puutus Saksamaasse, siis rlmasoja tagajärjel oli ta majanduslikult laostunud ja Venaitles'i rahuga oli Saksamaad tujuvasti pidurdatud. Tal oli

enese konaldamise ja ettehitamisega tegemist. Nõiu awata, et Hindenburgi ja Baltiare Silvio Bröderich'i poolt koostatud Baltikumis koloniseerimisprojektid on igawesti maha maetud ja et Saksamaa, ei moodusta kiiret poliitilist hädaohtu:

Balti riikide majanduslikku rippuvusse sattumise hädaoht aleneb rutnult te-
 quist. Esmalt Balti riigid olid agraar-maad, mis ilmasõja ja revolutsioonide keerises olid ruineerunud. Teisens, tööstusriikidena ei ole nad kunagi mänginud mingit rolli. Kuigi siin vene ajal oli arendatud üksikuid tööstushaasid, olid need kohased tootma ainult et vene suurriigile ja nendeja väike-riikidel ei olnud midagi peale hakata. Muutunud olukordasid awertades, tuleb neid põjalikult ümberkonaldada, osa neist täielikult seisma jättes.

Lääne-Euroopa riigid oma suuremas enamuses on kõrgesti arenenud tööstus-maad. Balti mere rannariigid, euti awertades need ümiskult, oleksid

voimud sattuda nii täielikku sõltuvane
 mõnest Euroopa majanduslikust tõesuslikust
 suurvoimust. Saksamaa olukorra paranedes,
 võis ta olla esimene, kes Balti riigid oma
 majanduspoliitika rõnku tõmbab.

Et neist hädasohtudest pääseda,
 sellers-oli vaja olla tugev. Balti riikide
 tugevus seisab aga nende ühenduses ja
 koostöös. Ühe Balti riigi kadumine elus-
 ta suureks hooliks-teiste iseseisvuse ja
 sõltumatuselle, seepärast tekki ka küsimus,
 missugused Balti mere ääres asetsevad
 riigid peaksid moodustama liidu?

Peame märkima, et rahvad Balti-
 mere ääres (peavad) moodustavad kolm
 gruppi: Esimene grupp kuuluvad Skandli-
 naavia rahvad, teisi Jda-Balti rahvad -
 Soome, Eesti ja Läti, kolmandane lõuna-
 Balti rahvad - Leedu, Poola ja Saksaa.^{13.}
 Nagu väidab prof. A. Piip¹⁴, Balti

13. Prof. A. Piip. L'Union Baltique - Bulletin n. 2 - 1964. a.

Balti liidu mõtte arendamine lk. 22.

14. ibidem.

Liitu peaksid kuuluma kaks esimest gruppi, Kolmanda grupi arvott oleks vaieldav. Poola on peamiselt mannermaa ja tema huvid ulatuvad kaugde lõunasse. Saksamaa kaasatõmbamisest peab loobuma poliitilistel motiividel, sest tema arvott viiks väikesed Balti riigid otseselt ripunuse Saksamaast ja oleks seega oma alustelt vastu-käiv Balti riikide liidu loomise tarvidele.

Balti riikide koostöö tegelikaks arendajaks osutusid Balti riikide konverentsid.

Balti riikide välipoliitika juhtide esimehe konverents oli kokku kutsutud 15. sept. 1919.a. Tallinnas. Moskva oli Eestile rahuleppepanekuga esinemisel ja vajadus leida ühist seisukohta rahulepingute sõlmimiseks oli selle konverentsi tähtsaim ülesanne.

Rahukoostööks oli ka 30. septembril samal aastal Tartus peetud Balti riikide konverentsi tulipunkti.

Neil konverentsidel otsustadi nõuda Moskvalt rahulepingut kõigi Balti riikidele. Kõigi need esimerd konverentsid ei

annud kõigi loodetavaid tulemusi, ometi nad ei ole veel saanud, sest Eesti ei kirjutanud rahulepingut alla enne, kui ta sai Moskvalt konventsionaalse Tagatise, et Venes algab rahu- läbirääkimised kõigi Balti riikidega.¹⁵

Et Eesti tegeks Venega separaatrahu Tartus 2. veebruaril 1920. a., ei tähendamisel see veel solidaarsuse muudmist ja juba 15. jaanuaril 1920. a. astus Helsingis kokku uus Balti riikide konverents, millest võtavad osa Soome, Eesti, Läti, Leedu ja esmakordsena ka Poola.

Kõik Balti riigi poliitilised ^{uu}piüüed on alusel moodustada Balti suurliitu, millest peale Eesti, Läti ja Leedu võtavad osa veel Poola ja Soome. Samase suurliidu loomispiüüed on inspireeritud välisest hädaohust. Kartus, et Venemaa võiks Saksa- maaga liidu luma piisis päevakonnal. Seda kartust peegeldab mit. Läti noor Rahu-

---

15. Nitels, La Mer Baltique nr. 296.

konverentsile 19. veebruarist 1919. a. ¹⁶ See tõttu
paistis olevat loomuliku, et Suur-Balti liit moodus-
tas faktori, mis aitab vältida sarnast hädä-
ohu.

Ei ole ka väikides mõeldude kommu-
nistide poolt agiteeritud internatsionaalse
marxistliku revolutsiooni kummitusest, mis
väljudes Moskvast, pidi võitma enesele esma-
jones oma lähimad naabrid - kolm
Balti riiki. Loetletud põhjused aitavad suu-
rest kaasa, et Balti suurhüda loomise idee
mitmes Balti välispoliitilistel ^{konverentsidel} õnnest-
likult kui ka eraviisiliselt päevakorras oli.
See suurliit n.a. „piiririivide barjäär“ oleks
alanud põhjas Jäätmerest, ulatudes kuni Musta-

---

16. Vitols, La Mer Baltique la. 296. „La Lettonie
s'oppose et s'opposera à la domination russe
ou allemande dans les pays lettons et elle sort
dans la création d'une barrière allant de la
Baltique à la mer Noire entre la Russie et
l'Allemagne et la première garantie contre
une alliance russo-allemande, bolcheviste ou
autre“.

mereni, haarates enesesse riivisi - Soome, Eesti, Läti, Leedu, Poola ja kaugel, kaugel asuva Rumeenia. Et selle suur-liiduni jõuda, olid ka pea kõrvide järgnevat konverentside päevakavad koostatud sellesisuliste küsimustega. Kõik järgnevad Balti konverentsid kannavad selle „Gayäari“ püüet ja teema ülesandeks oleks Lääne-Euroopat kaitses Venemaalt laiali immitseva kommunistlike infektsiooni eest.

Helsingi konverentsi päevakavas oli Baltimere neutraliteedi küsimus ja etnograafilisel alusel määratud piiride rahu-
 lise lahendamise soovitavus - teiste sõnadega küsimused, mis puudutavad oravõtjate endi raherordi. Peale mainitud kaitseti ka veel sellel konverentsil rahuprobleemi ja kaitsereabiõude küsimust Vene suhtes.

Poola ei tunnustanud Leedut Viitno ja Grodno linnade pärast de jure. See olukorral mõjus pidurdavalt suurele poliitilisele probleemile, mille inspireerijaks osutus väline häda-
 oht. Kui teistel riikidel tuli kaitses ennast

Teine agressiivsus vastu, rippus - Leedu kohal
 veel ähvardus Poola näol. 17)

Need on põhjused, miks Helsingi kon-
 ferentsil ei saavutatud kokkulepet, kuid vaata-
 mata ebahõnnestumisele, saabus omesti kaks sõjalise
 koostööd projekt. Ühe projekti esitajaks
 olid Leedu delegaadid, teine projekt esitati
 Eesti poolt. Viimane lõi häaskirjutmist. Selle
 järgi oleks sõjalise koostööd sõlmimiseid
 võtnud osa: Soome, Eesti, Läti, Leedu ja Poola.
 Need koostööd aga ei ratifitseeritud.
 Peale mainitu sel konverentsil kaaluti veel
 Skandinaavia välipoliitika juhtide koostöö-
 misvõimalusi Balti riikide konverentsidel

B. Bulduri konverents

Uus konverents, mille ametlikuks nimem-
 oli Riia konverents, peeti Riia lähedal mere-
 rannal Bulduris 5. augustist kuni 6 septem-
 brini 1920. a.

17. Vaata ka Nitols, La Mer Baltique lk. 296.

Konverentsi alguses paistis, et tülisõ-
simus Vilno pärast Poola ja Leedu vahel
ei ole enam fašistases konverentsi töödele.

Nimelt Vene väed tõjensid poolakad Vilnast
välja ja Leedu - Vene 12. juuli 1920. a rahu-
lepingu art. 2 põhjal pidi Vilno kuuluma
Leedu territooriumi hulka reservatsiooniga,
et lõpuks Leedu - Poola vahelise piiri määrat-
mine sünnib nende eneterahelise kokku-
leppe põhjal ja Vene teadmisel. Pealegi
tundus Baltri liidu loomine tunduva vajadu-
sena. Kuigi Baltri riigid ei ole de facto,
ei leidnud nad lõpuks rahvusvahelis-
sõpruslikku tunnustamist liitriikide poolt.

De jure tunnustuse saavutamises näis vajalik
olevat moodustada riikide grupp, mis
oleks suutnud liitlaste enestega arvesta-
ma või siis vähemalt tähelepanu enesele
oleks tõmmanud.

Vene vägede surve Poolale ja varsti
hädasid, et tunnustataks ainult Poolat

ja loomised¹⁸, moodustasid kokku soodsa ohk-
konna Bulduri konverentsile.

Konverentsi programmis leidub: poliitili-
selt alalt - sõjaväeline kaitsekonverentsioon, ma-
janduslinalt alalt: kaubakäive, palendi-
sigaar, alalised näited kaubandus-koda,
ühise kõrgema ökonoomilise nõukogu moodus-
tamine; finantsalalt - ühine pangapoliitika,
clearing hoare'i küsimus, posti- ja telegraafi-
võrgu ühtlustamine etc, etc. Peale selle
taheti ühtlustada iga riigi relativset status-
andlust autorivõimete, hügieeni, föökarte ja
sotsiaalse abistamise alal. Me näeme, et
konverentsi programmi on äärmiselt lühenud
liik, haarates eneseme paljud riikliku elu-
avaldusi.

Konverentsil võeti vastu mitmeid konvantsioone,

18. c.-d. Pusta, Vers L'union Baltique la. " - La défaite
de la Pologne eût été le prologue de la perte de
ses petits voisins. D'autre part, le secrétaire d'État
des États-Unis venait d'envoyer sa célèbre note
sur l'indivisibilité de la Russie et de publier,
par suite, son refus de reconnaître les États nés
du démembrement russe, à l'exception de la

naagu ökonoomilise konventsiooni, vastastiku
 juuriditise abistamise, kaitsetegijate vastastiku
 rätjandmise konventsioon etc. etc. Loodi ka
 alalise rahukohtu projekt, mille mõned artiklid
 olü väga laiaulatuslikud, andes same võimü
 lepinguosalistele riikidele tõrkeva lepinguosaliste
 korraldustunnis. Nii näiters art. 6.¹², mis
 määrab selle konna lähemalt.

Lõpuks saabus 10. artikline lepingu kava,
 milles nähti kõrvide lepingu parte vastastiku
 tunnistamist, kohustus kõiki hüliküsmü
 rahukohtu teel lahendada, transiidirabadus,
 vähenüsrakhuaste kaitse, kohustus loobuda le-
 pinguosaliste vastu otseselt või kaudselt sõhitud
 vaenuliku tegevusest. Lep. kava ka sõjalise
 defensiivkonventsioonü sõhüminüiers.

Pologne et de la Finlande.

29. C.R. Paris ob cit lü 12. „Le fait de s'adhüner
 au tribunal d'arbitrage entraîne l'obligation de se
 soumettre consciencieusement ä ses décisions. En
 cas de refus de l'une des parties de se conformer
 ä cet engagement, tous les autres États contrac-
 tants s'engageät ä insister sur l'exécution de la

Vahepeal oli Varsari ja Roomare vaheline du-
 kord põhjalikult muetunud halvama. Sarnas-
 lepingu alusel, mille sõlmisid Poola ja Leedu
 ning mille rehtimäe-hakkamise kohta maaga-
 gi mitema maa juristid vaidlavad, pidi
 Vilno jääma Leedulale. Nagu me nägime
 ka Leedu-Vene vahulepingu art. 2 kinnitas
 seda samia. Sellele vaatamata Poola väeosa
 kindral Zeligowski juhatusel okupeeris Vilno
 ja see raski Riia alates Baldurs konverentsi
 koostöökirjaga. Väike vastuvõetud koostöösiisoon
 ei leidnud ratifitseerimist. Vihtlari oli see
 konverentsi ka viimane, kust koos es-
 rötisid Poola ja Leedu, sest Leedu, kes
 pidas Vilnot enesele kuuluvaks, loobus
 igast koostööst niikaua, kui ei ole Vilno

---

décision et à forcer par tout les moyens en leur
 pouvoir le récalcitraut à s'y soumettre."

linu Leedulale faganid

Peab märkima, et Balduari konverents-
täielik piirko, millega Balti liidu teostamine lii-
kati edasi tulevatel ja soodsamatel aegadel,
fikseeris uugu esimese aktiivse perioodi lõpu
liidu sünnitusvaludes. Koostöö just Leedu kate-
goorilise vastuseisu tõttu muutus sellest ajast
raskemaks.

Tekkinud olukorra selgitamiseks - teinud
Tallinnas informaalne nõupidamine 24. veebruaril
1921. a. Läbirääkimiste tulemusena jõuti otsu-
sele, et koostöö võimalused on ikkagi olemas,
kuid Balti riikide koostööd peidi Leedu
jäama eemale.

Tallinnas läbirääkimiste tulemusena
astus Helsingis 25-28. juulil 1921. a. uus Balti
riikide konverents kokku. Püüdis Leedu.
Konverentsi tähtsaima päevakorra punkti
moodustas välispoliitika koordineerimine
oma idanaabri shtes ning omavahelise po-
litilise koostöö arenemise küsimus.

Märkimist peab veel Balti riikide
ühine majanduskonverents Riias - 1921. a. sügisel.

Sel konverentsil esines ühe poolena Nõukogude Venie, teisepool Balti riigid ühiselt. Konverentsi tulemusena saabus ühine organ, mille ülesandeks jäi majanduslike probleemide lahendamise Balti riikide ja Venie vahel. Loodud organ lõpetas varsti oma eksistentsi.

C. Varssavi konverents.

Järgmine Balti riikide välispoliitiline konverents toimus Varssavis 13-17. maini 1922.a. Kõigi see konverents oma programmilt on suurskonverents, ei oleud ta omelt võimeline tihendama nelja Balti riigi poliitilisi vaatevõtteid.

Kõik riigid tunnustavad rahulepingutes elluviidud piire ja kohustavad koordineerima oma konventsionaalsel poliitikal.

Minimisväärsed on selle lepingu art. 2 ja 3. Siin väljendatud normide kohaselt on praegusel keelatud lepingust osa võtta, mis on suunatud lepinguosaliste riikide vastu ning lepinguosalistel kohustuvad tulevikus teiste riikidega sõlmivad lepingud vastastikkorral

teatavaks teha.

Balti riikide rahepoliitika väljendajaks. Rahvasteliidu poolt näidatud raames on art. ii, mille järgi: konverentsil esitatud riigid lepirad kokku, et nad keegi oma riikide rahelisi tülisid ja vaidlusi ainuüksi rahul- lise abiõnudega siavad lahendama.

Kõige suurema tõhtsusega küsimustes pöönda- vad nad rahukohta poole, mis huvitatud riikide ühisel nõul kokku seatud, skun- need siis „ad hoc“ valitud rahukohta- nised või Rahvasvaheline nõu- mis Rahvasteliidu lepiõigus ette nähtud.

Rahklematult tuleb pearõhk asetada selle lepiõõõ artikkel viii-le, mille järgi Vaassari konverentsil esindatud riigid leklararivad, et juhtumil, kui üks neist itma oma poolt seda välja kutsumata oler- ataxeeritud teise riigi poolt, nemad heatahtliku seis- koha nõtavad ataxeeritud riigi suhtes ja lepirad viibimata kokku sammudes, mida ette võtta.

Sa lepiõõõ on oma struktuurilt liiduleping,

aga mitte täiesti. On ja liidulepingu ole-
 lises momentis oma kontrahendil otse-
 koheine ja ilma erilise seisukoha sõjalise
 abi andmisele. Selle lepingu-aga seda ei ole
 ja sõjalise abiandmise kohustus moodustab
 vaid vastastikuselt koostöö ja usalduse astme.

Selle lepingu ratifitseerisid Eesti, Läti ja
 Rootsi. Soome loobus lepingu ratifitseerimisest
 artikkel viii tõttu, milles ei olewat küllalt
 selge soomesõbraliku Saksamaa suhte-Soome
 orientatsioon sellest ajast alates põhjariikide
 gruppi, et leida paremat tuge Vene agressiooni
 poolt vastu. Teinekord motiveeris sellele politi-
 lise orientatsioon muutusele on ka soov hoida
 da eemale Saksamaa huvide tungemist.

Varssavi konverentsi ebaõnnestumine
 oli Balti liidu ideele suureks kaotuseks. Au-
 kona loogiline järeltulena kaugeneti Poolast.
 Jäid järele kaks naabrit Eesti ja Läti ka-
 ratsetud liidu taust.

Enne kui siirduda nende kahe
 naaberriigi liidukõrimumiste käsitlele juurde,
 tuleb peatuda veel Balti riikide konve-

rentsi juures, mis astus kokku Tallinnas 8-9. okt. 1922. a., mil arutati Venepoolt Moskvasse sama aasta detsembris kokku kutsatud desarmeerimis-konverentsiga seoses olevaid küsimusi. Nagu varem poliitilistes küsimustes, mis puudutavad Venemaad, moodustasid ka siin Soome, Eesti Lät ja Poola ühise eesotsas strastades koordineeritud toimida rahvasteliidu poliitika raames. Venemaa aga ei näinud meeleldi Balti riikide ühist arstiiooni, samuti footumist rahvasteliidu partide, ning selle tagajärjel ka Moskva desarmeerimis-konverents ei annud niigisuguseid teplikke tagajärgi.

D. Balti suurliidu soikemise põhjused.

Vaatamata sellele, et Balti liidu ellu-äratanisemis-tema laiemas mõttes oli tehtud pisemat aega töö, oli peetud terve üda konverentsid Tallinnas, Helsingis, Riias ja Varssavis ja et see idee oli võitnud ka avalikus arvamises suure poolehoin, ei olnud

teda ikkagi võimalus realiseerida. Eesti, Rootsi ja Varsavi suur-konverentidel praeguse liidu loomine käegakatsutavas kauguses, kuid üksteisele järgnevad poliitilised sündmused toid enesega kaasa liidu idee soixermise.

Varsavi ja Kaunone vaheline tüli võlus pärast kowaldas juba ühe rajalinnu liikumise - Leedu. Soome valitsuse keeldumine ratifitseerimast Varsavi poliitilist lepiägut, rikkus liidu tasakaalu, mis oli rajatud Varsavi ja Helsingile. Kadus sellega liidu raskuspunkt põhjas. Kui arvestada ka seda, et Eesti ja Läti on rahvaarvult circa 30 korda Poolast vähemad ja et Poola pole unustanud oma hiilgeaegu, mida ta elas üle Sigismund-Augusti ja Bathori ajal, siis on ka arusaadav, et Eesti, Läti ja Poola oravõitel moodustatud liit oleks viinud Tallinna ja Riia juba täielikult Varsavi diplomaatidest olenevasse sõiduvette. Olukorras²⁰ loogiline järeldamine kaugpöeti.

20. N. Kaarik, ÕRK nr. 6 - 1934. a. Eesti-Läti liit lk. 100.

Need on põlvused, mis kord lootesvõralt
alates suunliidu kawa suri naga iseenesest
ja mõtte viljelejaina püüsid vaid Eesti ja Läti

4. Eesti-Läti liit

Esimest korda naabri vahel olud
lepingus tuleb pidada 18. veebruaril 1919 a. K. Pätsi
Rammani ja Senitani poolt allakirjutatud
lepingut Läti vägede varustamisest Eesti poolt.
Selle lepinguga korraldatas nel ahtine
piiride kaismine ning sõjalise abiga seoses
olevad materjalid vahustati.²¹

Ungari ja Eesti mis sundis Eesti ja
Läti oma tavalist naabimehe vaherorda
revideerima ja tõi ka need tihedama side-
me loomisele et kartus oma vägeva ida-
naabri sammude eest.

Leedu olusvõrd, tema geopoliti-
sist asendist tingituna, on erinev oma
põhjapoolsete naabrite omast. Leedul ei

---

21. Ed. Laaman, Eesti iseseisvuse sünd. lk 443.

Leedul ei ole Venega ühist piiri. Leedu - Vene
 rahulepingu tagajärgel peidi Vilno kuuluma
 Leedule, sellepärast ka Leedu avalik
 sümpaatia oli häälstatud Venemaa kasuks.
 Teisest küljest Saksimaa ja Poola ei raat-
 nud Leedu sõbrustamiseks Venega kuigi
 meelitatute pikcuudega ja Leedu tundis emade
 alalist ahvardust nende ümbrise poelt.
 Sarnane kartus lõpuks leidis Vene - Leedu
 mitte kallalituuga lepingus, mis sõlmiti 26.

sept. 1926. a ka kinnitati. Ka Eestile
 ja Lattele peetas teatav hädasoht Leedu
 suures sümpaatias Vene vastu ja see oli
 ka põhjustest Eesti - Latvi liidu sõlmimisel
 ka Vene - Saks liit (Rapallo leping) ²²

1922. a. moodustas teguri uus sündis Eestit
 ja Latit nende kahe maa arvatava sume
 tagajärgel asuma Fihedane kontakti.

Nende kahe naaberriiigi liitumine
 teostas Tallinna konverentsil 25. okt - 1. nov.

1923. Viimast päeva nimetatakse faasalirelt

22. Ilmar Tõnisson, Eesti välispoliitika I, ajakirjaga

"Akadeemia" nr. 3 - 1937. a. lk. 167.

Eesti-Läti peulmapäevaks. ²³ Sel päeval riigetat-
 alla H konventsiooni. Esimene neist rääib raskasti-
 keste nõudmiste kompenseerimise kohta, mille-
 Läti tunnustab Eesti poolt antud sõjalise
 elu tähtsast vabadusriitlustes ning määrab
 Eesti sõjainvaliidide ja Läti vabaduse eest
 langenute perekondade heaks 30 miljooni
 Eesti marga. Teine konventsioon käsitleb piiri-
 küssinusi - n. n. kol. Tallenti piirijoone parau-
 duse ja Rahnõ saare lõpuliselt Eesti loo-
 vatanust. Kolmas konventsioon moodustab
 enesest majandus- ja tolliuniooni eellepingu.
 Kui oma ulatuselt on ta laiem kui
 eelleping, sest selle artikkel 7 käsitleb
 juba uniooni teostamisviisi. Neljas konventsioon,
 millega föelidelt pannakse alus Eesti-Läti
 liidulepingule - on kaitseliidu leping.

Kui arwame kaitseliidu lepingule juurde
 veel tolliuniooni teostamise art. (7), siis moodustub

---

23. N. Kaasik, Eesti-Läti liit, ajakirjas ERK 1924 - nr. 6 lk 100.

fundamentum divisjonis, millele õigadikult ra-
janeb Eesti ja Läti liit.

"Juhatud kindlast faktist, kahtla mingi
alal hoida oma rahvastiku suveräniteeti ja
riippumatust, mis kätte võrdleitud nii paljude
ehvrite hinnal, samuti kui omade territo-
riimite puutumatust, on Eesti vabariik ja
Läti vabariik otsustanud sõlmida kaits-
linda lepingu." See, lepingu sisejuhatavas
osas kindlast proseeitud suveräniteet,
riippumatus, kui ka territoriaalsel puut-
matuse kaitsel õigi selle lepingu föelise
siht.

Et Balti rahvaste poliitika ei saa
kunagi olla aprensiivne, vaid peab alati olema
rahvapolitika, mis suunatud rahu kaits-
misele neudele elamisruumis, siis ka
selles lepingus leias täielikku respekti rahu-
ande ja kogu leping on õieti mõeldud ka-
telles, et moodustada Eesti ja Läti väe-
de separaatsete jõudude koostamisega
joutegur, mis võiks palju edusamalt
vastu panna Euroopa suurvõimude po-
litistile

konvulsiivsele. Rahvusisimus leiab kasit-
lemist lepingu esimeses artiklis; kõrged lepingu-
osalised kohustuvad ajama täielikku rahu-
poliitikat, mille eesmärgiks peab olema
alalhoida ning tihendada sõprusidemeid ja
arendada majanduslikke suhteid kõigi rahvaste-
ga ning eriti Balti riikide ja nende naabrite
vahel.

Selles artiklis avalduvad nii sisulisel
kuigi vormilised elemendid. 24.

Sisuliselt ta määrab teatava programmi,
mille teostamine on suunatud rahvaate kindlusta-
misele, poliitilisele ning majanduslikule
lähenemisele ja koostööle kõigide naabrite,
eriti aga Balti riikide vahel. Neil kaalutla-
sil avaneb võimalus koostatada, et leping
ei ole eksklusiivne, mis sulenks teistele rahvastele
koostöö. Eriti. Läti ühisest ettevõttest, vaid
selle lepingu eesmärgiks on taotleda rahulise
suhtlemise võimalust kõigi naabritega.

Vormiliselt piistitab kõnesolev artikkel

nõude lepinguosaliste välispoliitiliste sihtide sarnastamiseks, ühtlasi peletades seda täieliku rahepoliitika koostusega.

Leping määrab küll kindlaks liidu välispoliitika sektor, kuid ei loo omalt poolt permanentset organi selle teostamiseks. Aga mõlemate riikide valitsused iseseisvalt ja eraldi on saetud selle ülesande teostajaks, jättes neil üsna palju vaba teostamisvõimaluse. Et vältida arusaamatusi ja erinevusi, mis võivad tekkida selliselt teostatava liidu poliitika tõttu, siis lepingu art. 2 seab liidlastele diplomaatilise koostöö koostusega: et koordineerida oma rahuloovaid juüideid, koostuvad mõlemad valitsused ühise tahtsusega välispoliitilistes küsimustes ühisel nõul talitama ja vastastikku teineteisele poliitilist ja diplomaatilist abi andma oma rahvusvahelistes suhetes.

Nend ühise tahtsusega välispoliitilised küsimused ei ole liidulepingus lähemalt piiritletud, misjärel tuleb arvata, et küsimuse otsustamine, mis konkreetsetel siia

valdkonda kuulub, on jäetud vastavate valitsuste pädevusse. Lõdveniikide valitsustele annab seega avar tegevusväli koostöö ja liitumiste süvendamiseks ja leping ei ole faktitud keda meelega selgeda ette fikseeritud raamist, mille tagajärjel ta ei ole muutunud raskelt kohaldatavaks rahvusvahelise suhtlemise ja -olukordade muutuvafääris.

Lõdulepingu art. 5 määrab määramiselt, et lepinguosaliste sõltumatu välispoliitika on määratud juhul, kui lepinguosaliised, hoolimata oma rahuloovast püüdest, summitud peaksid olema kaitsesõda pidama, vastavalt art. 3. dale, siis kohustuvad nemad, et nad ilma teiste teisteta ei sõjariistade rahu, ega füüsilise rahu tegemise kohta läbi väärkimisi ei pea ega sel- lised ei sõlmis. See artikkel on kategooriline. Ta ei luba võimalust, et sõjas ole liitlane, ilma teisega sõjariistade läbi väärkimisi pidamata, ei sõlmis üi separaat sõjariistade-, kui ka päris rahu. Samuti

keelab ta sellel teemal isegi läbirääkimiste teostamise ilma oma liitlaste.

Viime väita, et kõnesolev artikkel oma konserviivse iseloomu poolest on tähtsainu selles liidulgrüügas sest sõja korral rahva otsustajaks ja liitlaste saature määrajak, on liit rahvusvahelise õiguse terwikuna.

Tõmmuti nagu art. 5, nii ka art.

7 näitab liitlastele autarkse välispoliitika teostamise. Nimelt see norm keelab lepingu sõlmida liitu mõne kolmanda riigiga ilma teise nõusolekuta, kohustades vastastikkuna teatama lepingu tekstis, mis üks neist on sõlminud mõne teise või mõnede teiste riikidega.

Tuleb raadelda seda art. paratamatult juldust sõjalise liidu ja vastastikkuse abistamisest koostatuselt. Ei saa jätuda õigeks, ettenägelikkuse ega loomulikkuse liitlaste vaherõrda, kus kummalegi oleks jäetud võimalus sõlmida suvaliselt liitu mõne kolmanda riigiga. Sarnane ühepoolse lepingute sõlmimisvabadus ilma oma senise kontrahendi teise nõusolekuta asetaks liidu leppe

riskantsele pinnale, sest sõjakuu võimaliku
 suurenemisega loienes ilma teisepoolse nõusole-
 keta abiandmise kohustus. Nagu väidab dr. jur.
 N. Kaasik²⁵, oleks juriidiliselt siin tegemist kol-
 manda riigi liitumisega või ühinemisega Eesti-
 Läti liidulepinguga, mis nõuaks otsust aktsepti
 mõlemalt liitlaselt.

Et liidulepingul, millel puudub sõja-
 lise abiandmise vastastikuise kohustus, ei ole
 reaalset väärtust, siis ka siin leiame vasta-
 va artikli, mis neid küsimusi lahendab.

Nii loeme art. 3-dast: „lepinguosalised kohus-
 tuvad vastastiku teineteist aidama sel juhul,
 kui ühel neist tema praegustel piiridel,
 ilma väljakutsuta tema enese poolt peaks-
 kallale tungitama. Järelikult, sel juhul
 loeb teine emast sõjaseisukorras olekaks
 ja annab sõjalist abid.“

Art. 11 fikseerib sõjalise abiandmise kö-
 simust, määrates, et lepinguosaliste vastavad
 tehnilised võimud määravad ühised nõus-

25. N. Kaasik, ob cit. lk. 102.

olekul kindlaks, mil kombel keimuki riik tei-
 sli vastastikust abi peab andma ja misaga-
 sed koraldused on vajalikud käesoleva le-
 piaga 3. art. täitmiseks.

Käesolevas Eesti-Läti rätseleinde lepper-
 ei ole meil tegemist absoluutse sojalise abista-
 mise kohustusega. Nimelt peab tunnustama et
 Eesti-Läti liit, mille baasiks on rahuhoid-
 mine ja selleraunaline poliitika teostamine,
 rakendab oma vastastiku sojalise abista-
 miskohustuse vaid siis, kui ühele neist provotseer-
 imatult kallale tungitakse. On aga ühes
 liitlastest ise oma provokatsiooniga tagajärjel
 põhjust annud relvastatud jõudude kokka-
 põrkes, siis ei rakendata casus foederis tema
 kontrahendi suhtes ja tal tuleb avastada ainult
 enese jõule.

Järgides liidulepingu art. 3. mõtet,
 tuleb arvata, et sojalist abi on liitlane
 õigustatud saama ainult sel korral,
 kui ta ise oma relvastatud jõudude
 loogivõime rakendab enese iseseisvuse
 ja territoriaalse puutumatuse kaitseks.

Kuid liitlane, kes see provotseerivate ka-
laletuigi konal ik ei kaitse oma isolemise
pohioigust, ei tohiks jareliselt loota tema
tootavad sojalist abel.

Voib mainida, et liidulepingu art. 3, uhes
art. 5 - das ralgendatud separaatharu reelu-
ga on selle lepingu toeline alust ja aluliseim osis, moodus-
tades palju tugavama seose, kui seda vaiteks-
on riike entente'i leping, millega maaratud
kohustused on sihitud ainult Ungari revisjonist-
liku poliitika vastu. Eesti - Latvi kaitseliidu
lepingut teeb selles mottes tunnustada taies-
likuks, sest sojalise abianndmise kohustus
kehtris iga agressiooni vastu, olgu see siis saabunud
ükskord misugusest ilmakaarest.

Nagu ulpool avanes juba võimalus vaite,
on kaitseliidu leping seatud faelikselt rahuaate
teenistuse. Seda venet arvat siuendada veel
art. 6 ralgendatud norm, millega kõik tei-
kuisinused, mis võiks tekkida lepinguosabite
vahel, ja mida ei saa lahendada diplo-
maatilisel teel, kantakse Alalise Rahuvahelise
kohtukoja ette ehk antakse Rahuvahelise vabe-

keltu otsustada.

Kaasa meil siit võime järeldada, alluvad arbitraazile kõik lirtlaste vahel tekkinud hiliskriimused piiramatult.

Eesti ja Läti, olles tulisemad rahvaste-
liidu rahupoliitika pooldajad sõlmisid
siin lepingu, mis ei taotle mitte midagi
muud, kui rahu ja allpärast ei ole selle
lepingus midagi, mis peaks sulguma selle
avalikkusele. Sellega kooskõlas on lepingu
art. 9, mis määrab, et leping registreeritakse
ja avaldatakse Rahvasteliidus.

Mii oli lõpuks 1. novembri raiteliidu
leping realiseerimisel Balti rahvaste ammune
ühisteen, moodustada liitu, mis aitaks
hoida ja sävendada rahu Baltimail.
Lepingu sõlmijaks astuvad Eesti ja Läti Balti
tsentris asuvad riigid. Läti delegatsioon
juht pea- ja välisminister Z. Meierovics tä-
hendab konverentsi produlimel lõppaoselehel
peetud kõnes - et sellega on saavutatud
Balti liidu fünni, mis põhj ja lõunane peab harimune 26

Need kaks naaberriiki lood liidu, mida võiks
iseloomustavalt nimetada loomulikuks liiduks.

Tähelepanematult ei võiks mööda läht-
susest, mis 1. novembril lepingu allkirja-
miste vahelise psühholoogilistesse vahetunde-
deme kaasa toob. Erities leidrid siin ühel
hoolet lähendamist senini naaberite vahel
lahtisus - jäänud küsimused ja sellega av-
ti tee mõlema rahva lähenemisele. Üht-
lasi fikseeritakse liidulepingu saabamine nel-
kord Balti vahelise poliitilise arengu reaal-
sust, tehes Eesti ja Läti jõe rahvusvahelises
elus mitmekordseks - seega tugevdades
meie vahetunde naaberitega.

Lepingu suurimaks puuduseks on arja-
du, et luues normaalise liidu, ta jätab omel
normineta liidu organisatsioon, kes oleks
määratud Tallinna ja Riia vahelise koostö-
sivendajaks ja ettevalmistajaks. Olen-
tavalik olnud alaliselt funktsioneeriva
organi teotamine, mis aitaks lepingu piisti-
tated põhimõttelid kui ka selle programmi-
lit omal realiseerida.

Et Tallinn ja Riia peavad siin igavõrs oma
 ette, ilüa permanentie organita töötama siis
 ka leping muutus ueller omas teatud määrat
 puudulikuss. Mainitud puudust arvanid
 sõleuda Eesti ja Läti välisministrite isiklikul
 nõupidamised, mis vajaduse järgi kas siis
 Tallinnas või Riias formuseid. Veel laheer-
 dati omavahelisi keisimusi Põhivasteliidu täis-
 kogu istanzul Jeeüis.

Nagu loomelike arengu tõttu keelesid
 välisministrite omavahelised kokkusaamised
 iseenesest liider täidesaatvaks organeis.
 Täielikult koordineeritud programmi saavu-
 tamiseks, ei piisanud sellest suvaliselt kokku-
 astuvat liidu quasiorganist, sest ta ei oleud
 rajatud normatiivsele alusele. Töö oli juhus-
 lik, samuti põhjaliku ettevalmistuseeta. Nii
 Toompeal, kus Riias tuntu liidulepingu
 täiendamisrajadust sest vaatamata et
 liit oli tegev, oli tal ometi kostruktsioo-
 nitiisi puudus, mis takistasid koostöö
 normaalsel arengul. 27.

27. H. ka N. Kaasik, ab eit lk. 103.

Liit oli realiseerunud aga koostöös lähenemisele ei edenenud. Kõll avaldus liidu teotsemise mitmesuguste omavahelist poliitiliste küsimuste lahendamisel ja mõlemad maad paralleelselt püüdnud olid välispoliitilisi probleeme rakendamisel. Sellepärast toonitatakse liidu olemasolu. Ka majanduslik koostöö, mille eesmärgiks kirjutatakse alla majandus- ja tolliunioni allepingule, ei nihkunud paigast.

Tekkis 10-ne aastane periood, kus Balti riigid kordasid oma välispoliitika täielikult Rahvasteliidu pärast väljendatud vastastikuse abiandmise ja kollektiivse julgeoleku üldpõhise olemasolus.

Koor Viitoli²⁵ rõhke kaudateerida, et Balti riigid, toetudes rahvasteliidu pärast kohustuslikkusele, ei sõlminud mitte kallalehüügi lepingut Venega, vaid liikkasid küsimuse lahendamise edasikuni 1932. a., mil sõlmiti üda koostöös tatted mitte kallalehüügi ja tulide lahendamise lepinguid.

28. Viitoli, ob cit. lk. 306.

Sündmused maailma poliitilisel areenil näitavad, et Rahvasteliit oma raalse jõuga ei ole võimeline Tema pandud ülesandest maailma rahukaitsjana ja tüüri sotsialistliku lähendamisena täitma. Nii, mis ka ülal mainitud lepingu konstruktsioonis olevate puuduste tõttu, pidid liitlased oma kiellalt kaua kestnud mesinädalad lõpetama ja muutunud olukorradel asuma liitu täiendamaks.

Uue etapi Eesti-Läti liidu arengus moodustab Riia koavereentsil 17. veebruaril 1934. a. allakirjutatud: Leping Eesti-Läti vahel liidu korraldamise kohta. ²⁹

Niite lepingu solvumise põhjuse kohta leiame lepingu sissejuhatavast osast: olles otsustanud veel enam arendada koostööd mõlema maa vahel ning soodustada veel paremat amsaamist Balti riikide vahel Tallinnas-1. novembril 1923. a. allakirjutatud Kaarte-Liidu lepingu vankeimata alusel, olles kindlalt otsustanud jätkata, niig kõiksile

rõimalikkude abinõudega kindlustada mõle-
 ma maa ühist poliitikat ning anda nende
 vahel valitsevatele sõpruse ja liidu vahe-
 kordadele püsiva ja kindla aluse, mis tees-
 vedel mõjuvamas nende liitriivide avtsioon
 rahvasvahelises läbikäsmises... Need
 lepingu sissejuhatavas osas väljendatud mõtted
 viitavad kahtlulda lepingu konstruktiivsele
 puudusile. Samuti need fikseerivad uue
 lepingu iseloomu, määrates, et leping on
 sõlmutud puuduste kõrvaldamiseks, mis
 esinevad liidu organisatsioonilisel alal.
 Nii me näemegi, et enamik artikleid
 (1-5) käsitlevad konstruktiivselt kü-
 simusi.

Lepingu esimene artikkel loob norma-
 tiivse aluse aastate vältel väjareguleerimisel
 maksitele, määrates, et korraldatakse
 perioodiliselt, vähemalt kaks korda aastas
 mõlemate maade välisministrite kowe-
 reetrid, korda mööda kümmeaafi riigi-
 territooriumid. Ihe liitlaste avaldusel
 ja vastastikusel kokkuleppel avaneb võima-

luse konvoktsiooni korraldada konvoktsiooni korraldada konvoktsiooni korraldada
 ühes neist riigis, või väljaspool nende terri-
 tooriumi. Võimalus ametlikult konvoktsiooni-
 pidada väljaspool liitlaste terri-
 tooriumi teeb välisministri-
 ning ei seo seda ainult oma terri-
 tooriumi. Teles arvata järele, kus välisministri-
 konvoktsiooni võiks aset leida, kuid lõpuks
 ei ole ja ka Farsitun mõne teise riigi
 terri-
 tooriumid võa pidamiseks.

Artikkel 2 piiritleb välisministri-
 konvoktsiooni pädevust järgnevalt: Perioodi-
 lised konvoktsioonid, kelle eesmärgiks on mõlema
 riigi üldpoliitilise ühtlustamine arutaval kõike
 ühise poliitilise küsimusi.

Toetudes sellele normile, võib väita,
 et konvoktsioon on liidu kõrgeim jahtiv organ.
 Ta otsustab lõplikult küsimusi, mis puute-
 vad liidu välispoliitilistesse üritustesse ja
 määrab järgneva konvoktsiooni päevakorra.
 Peaks konvoktsioonil sõlmutama lepinguid,
 või võetama vastu otsused, mis loovad leping-
 lastele uusi norme ja kohustusi, siis vajavad

need juba tavalises korras sanktsioonide vastavate riikide seadusandlikelt asutusilt.

Sama artikli teine lõige määrab lähemalt konverentsi juhatamise korda. Nimelt on konverentsi juhatajaks selle riigi välisminister, kelle territooriumil konverents peetakse. Peaks aga konverents toimuma väljaspool liitlasi riikide territooriumi, siis on selle juhatajaks ^{riigi} selle välisminister, kelle territooriumil leidis aset viimane konverents.

Kõneoleva artikli viimast lõiget laianne konalduesed konverentsi poolt vastuõeldud otsuste täitmise kohta, kui ka nende teostamiseks rahvasvahelises ulatuses. Viimati mainitud nõmni järgi on kohustatud sellistes teostemistes konverentsi juhataja ja tema funktsioonid kehtivad sel ajal kuni uue konverentsi avamiseni, mil juhataja resp. täidesaetva organi funktsioonid lähevad automaatselt üle uuele juhatajale.

Lepinü ei püüdu üksnes maksimaalselt väljakuulunud organi legaliseerimisega,

vaid ta loob ka uusi koostöövorme ja niisugusena tuleb mainida artiklil 3-daja asutatud alaliit nõukogu mõlema maa seadusandluse ühtlustamiseks.

See nõukogu kireeritakse mõlemate maade valitsuste poolt parteedi alusel nimetatud liikmetest. Kuigi tuleb artikli viimase lõike põhjal arvata, et nõukogu on teataval määral välisministrite konverentsi ettevalmistavaks organiks legislatiivsel alal, ometi juhtnõore nõukogule tema tegevuses ei anna enam välisministrite konverents, vaid juba vastavate maade valitsused kokkuleppeliselt. Et need nõukogud oleksid kuni oma maa parlamentaarse režiimi ja seal valitsevate meeleoludega peab lepiug parlamentide liikmete osavõtu nõukogude tööst tarvilikuks.

Maajandusliikruude küsimuste lahendamiseks nõukogul on võimalik kireerda erilist alamkomisjonit, mida lepiugu täpse formatatsiooni järgi nimetatakse erikomisjoniks. Selle erikomisjonit ülesandeks peaks jääma ühtlusta-

itud seaduste väljatöötamine majanduslikul alal.

Rahjuri järd need normid ainult blanket-
seis- ja kumbagi komisjoni ei ole ilmanalgu-
nainud.³⁰ Seadusandlaste ihtlustamine alal
teoties Baltri juristide biroo, mille tiiitelemurena
saabus ihendatud reklsiseadus j. n. e.

Veike-entente'i lepinguis leiamie silma-
paistva fiihtusega normi, mis tab kohustuslikuks
lepinguvaliste maade kaubalepingute ihtlustamine
kolmandate riikidega. Rahjuri see vaa aluline
kiiisimius ei ole leidnud kiiisolevas lepingus lalenda-
mist ja iiegi ainsat rihtjet kaubalepingute ihtlus-
tamisele ei leia meie siit.

Rahvusvahelise liiklemistingimuste
koostastamist liidu raamidest kiiistavad art. 4
ja 5. Kui sellers peaks olema rajadust, siin
iga iisriikjaha al saavutatus kokkuleppega vait
lirttas iihiste vailigolirtibiliste otsuste konal esi-
lada rahvusvahelisel konverentsidel sega-dele-
gatsiooni, iiehi riigi delegatsiooni vait delegaadi kaudu

30. Andmed saadud vailisministeeriumist.

Art. 5-das liitlased rõhustuvad võimalikult
 tihedalt koostatama oma diplomaatiliste ja
 konsulaaresindajate tegevust välismaal. Awa-
 tavasti selle nomeni ühes tagasihoidlikus mo-
 tiivis - on olnud ka majanduslikud kaalut-
 lused, sest Eesti ja Läti riigid oma majandus-
 likkude ressurside tõttu peavad ajama
 kokkuvõim poliitikat ka rahvusvahelise liikle-
 mise aladel. Kuid see artikkel sündida
 ka liitlastevahelist usalduslikku õhkkonda
 ja annaks liidu esindustele juurde ka teatud
 rahvusvahelist kaalu.

Välisministeeriumist saadud suusõna-
 liste andmete põhjal neid kavatsusi ühiste dele-
 gatsioonide ja esinduste moodustamisel ei ole
 saadud teostada erinevate huvide tõttu.

Lõpuks art. 6 deklareerib, et kõrged
 lepinguosalised on alati valmis kaalutlema või-
 malusi, mis lubaks kolmandatele riikidele
 saada käesoleva lepingu osalisteks.

See liitumisklausel annab senisele
 Eesti-Läti liidule hoopis uue vormi. Kui
 1. novembri 1923.a. leping oli eksklusiivne,

luues ainult Eesti ja Läti vahelise liidu, siis määrab käesolev liitumisklausel Baltri liidu ideele normatiivse aluse, lubades liitu laiendada. Uue liitlasena mõeldi siin esmajoonel Leedut. Aga juhul, kui Soome peaks avaldama soovitud lepinguga liitumiseks, siis lepingust ei liidu ~~ta~~ taastar ei tema, ega teiste soovitus.

5. N. n. "Baltic pact"

Baltic riikide ammune soov on alusel sõlmida liitu, mis oma ulatuselt moodustaks reist riikidest rahvusvahelise terviku, mis oleks võimne kaitsma Balti mere vabadust ja mis sunnib enesega arvestama ka Euroopa suurvõime.

Teisest Leedu oli jäänud täiesti isoleeritud seisukorda. Poola - Leedu vahelised suhted olid endiselt terav. Saksa ja Poola sõlmisid 26. jaanuaril 1934. a. mittekallaletungi lepingu, mille ametlikku teksti ei avaldatud. ³¹

31. Vifols, ob cit lehek. 308.

Leedu võis sellest järeldada teatavat sihlikkust, mille terav ots oli suunatud Leedu vastu. Kui Saksamaa astus 14. okt. 1934. a. Rahvasteliidust välja ja algas Klaipėda agitatsiooni Meemeli- maa taasliitmiseks kord vägivaldselt lahutatud emamaaga, siis sai Leedule ka selgeks tema eraldatud seisukoht ja ta võttis omale sõpru otsima Eesti ja Läti. Sarnane arusaamine leidis reaalsel väljendusel Leedu poolt 21. aprillil 1934. a. Eesti ja Läti esitatud memorandumis, milles Leedu avaldab soovi astuda kolmandana liitlasriikide hulka.

Sarnane on elustik, millel Eesti, Läti ja Leedu 12. septembril 1934. a sõlmisid ühismeele ja koostöö lepingu.

Sisuliselt on meil siin tegemist Leedu rääbitigi juurde astumisega Eesti-Läti vaheliste 1. novembril 1923. a. ja 17. veebruaril 1934. a. lepingutega loodud süsteemile. Formalselt see juurdeastumine toimus nende riikide vahelise koostöö-lepingu sõlmimisega Jenfis. Kõikmatult onab see leping oma

poliitilise tähtsuse poolest sihtmapiistra koha Balti rahvaste vahel sõlmitud lepingute hulgas, moodustades niist viikidest ka teataval määral rahvusvahelise jõeajuri, mis on lisandiks raher säilitamiseks. Nii värtis Prantsuse välisministri Barthou³² ähel ajakirjanike vastuvõtul pärast kones-oleva lepingu sõlmemist.

Balti liidu loomiseks on see leping saarutanud enam, kui ükski teine enne teda, sest ta omab nende kolme riigi välispoliitika koordineerimisel määrava tähtsuse.

Samal ajal, kui Eesti, Läti ja Leedu sõlmisid oma koostöö lepingu, võeti Rahvaste liitu vastu uus liige - ja selleks osutus Nõukogude Venie kes senini täielikult oli amal seisnud Euroopa poliitiliselt näitelavalt Genfis. Lääne-Euroopa suuremale osale sanuti ka ülemere kontinentidele on see peagu maastmajao suurune viik olnud täielik tena incognita.

Texkis küsimus, kas Venie juurdetoomine rahvaste liitu ei muuda Eesti, Läti ja Leedu rahel

32. "Vaba Maa" - 22. sept 1934. a. Nr. 223.

äsja deklareeritud koostööd hoopis keisitavaks,
 sest Saksamaa oli lahkunud ja väinud, kuid
~~ajaloolise traditsiooni tõttu juba ähvardas~~
~~Veene ei või avaldada Balti riikidele survet.~~
 See probleem ei saavutanud aga aktiivsust,
 sest kõik koordineerisid oma poliitika Rahaaste-
 liidu poolt näidatud koostöö raamtu. Ka
 see Veene arm, et tema surve Balti riikidele
 oleks tekitanud agressiivseid samme teiste
 Euroopa riikide, eeskätt Saksamaa poolt.

Lepingu eesmärgi leiame tema sisse-
 juhatavas osas: arendada koostööd kol-
 me maa vahel ja soodustada lähemat
 üksteelt Balti riikide vahel, aidata kaasa
 rahu alalhoidu ja kindlustamiseks ja
 ühtlustada oma välispoliitikat Rahaaste
 Liidu pakutud põhimõtete raamtu.

Et sissejuhatavas osas deklareeritud
 koostööd ja üksteelt oneste vahel edu-
 kalt teostada ja rahu säilitamiseks vajalikku
 edu saavutada, määrab lepingu
 esimese artikli lähemad juhtnöörid.

stimelt fikseerivad kontrahendid siin huvide
 ähtlust ja noostuvad kokku leppima ühise
 tähtsusega välispoliitilistes küsimustes. Lähtu-
 des sellest, kohustuvad nad vastastikku ükstei-
 sele andma diplomaatilist ja poliitilist
 abi oma rahvusvahelistes suhetes.

Lahjuv leping jätab määratla
 oma üldsonalises formulatsioonis, mis tuleb mõista
 ühise tähtsusega välispoliitiliste küsimuste all.
 Kas ainult puht poliitilise, või majanduslikku
 sfääri küsimusi on siin mõeldud?

Kuiigi riimases ajal poliitika on tihedas-
 seoses majanduslike probleemidega, ja
 vahet teha, kui algas poliitika ning lõpeb ma-
 jandus, on väga raske, siiski on teoreetiline
 erinevus neil mõlemil suur. Peame arwama
 et esmajoonel on mõeldud poliitilise sfääri
 kuuluvaid küsimusi. Majanduslike probleeme
 ei saa aga täielikult välja jätta ja lepingu
 üldsonalises, andes meile laiendava tõlgen-
 domisvõimaluse, lubas awata, et ka ma-
 janduslikes küsimustis tuleb saavutada kindel

koostöö. Euti niisugust laiendavat tõlgendamist, mis haaraks enimesse lirklastevahelised majandusküsimused, õigestab lepingule järgnev deklaratsioon, millega kohustatakse taavitusele võtma kõiki vajalikke abinõusid ja algatama

veel üks küsimus tootatud diplomaatilise ja poliitilise abi juures kerise eide, Nimelt, kas see pidestib ainult Eesti, Läti ja Leedu eneste vahel kerivate probleemide sfääris, või on siin moeldud kogu laia ja kaugdeulatavat rahvusvahelise suhtlemise kogumit.

Peab arvama, et siin on deklareeritud koostööd diplomaatilisel ja poliitilisel alal kõige laiemas ulatus, mis, et sellene valdkõnda kuuluvad esmajoonel probleemid, mis hõlmavad Eesti, Läti ja Leedu omavahelisi suhteid, sis küsimused, mis tekivad liidule, kui rahvusvaheline suhtlemine teerkele ja lõpuks veel alad, mis siirduvad juba kaugdeulatavasse rahvusvaheliste üldprobleemide sfääri.

Lepiuga art. 2 on puhendatud täielikult
 liidu organisatsioonile küsimustele. 17. veebru-
 ari Eesti-Läti vahelise liidu konvulsiivse
 lepiuga loodud kahe riigi välisministrite
 perioodilised konverentsid muudetakse nüüd
 kolme riigi välispoliitika juhtide reegli-
 järasteks üüpdamisteks. Tegemist on siin
 Leedu juurde toomisega kahe naabri koos-
 tõkke, millele viitab kindlalt kõnesoleva
 artikli neljas lõige. Lahendust leiab ka
 konverentsidel vastuvõetud otsuste tehtmine.

Lähtudes konverentsi poolt vastu
 võetud otsuste iseloomust, meil on võimalus
 moodustada kaks otsuste gruppi.

Esimese gruppi kuuluvad otsused,
 mis vajavad kehtestamiseks järgnevat
 ratifikatsiooni. Küsimuse püritlejaks on siin
 siin vastava riigi konstitutsiooniline süsteem.

Teise grupi moodustavad otsused,
 mille asjaajamine on välispoliitilise tegavuse
 ühtlastamine; otsused mis ei vaja järgne-
 vat ratifitseerimist.

Välisministrite konvorentid moodustavad ühelt poolt seadusandliku, teiselt poolt täidesaatra organi; eelist täidesaatra organ liidu konstruktsioon ette ei näe ja seepärast ka teostumised, mis haaravad need alandid peavad sündima juba lepinguosaliste riikide olemasolevate diplomaatiliste institutide kaudu.

Konvorentide quasi-täidesaatra organina ~~viis~~ art. 5. ~~viis~~ mainitud diplomaatilis ja konsulaaresindajaid viieetada. Nendele lisanduvad veel rahvusvaheliste konvorentide delegaadid. Kõige see grupp on ohteris seoses vastava riigi välispoliitilise juhiga, alles nii siis kaudselt täitvate funktsioonide alal tegev. Lähtudes sissejuhatuses, samuti art. 1. piiritletud põhimõtete etstarbekast teostamisrajadusest, piiritleb art. 5 veel nõude, et diplomaatilise suhtluse organid, olgu need individuaalsed ehk kollektiivsed peavad vastavalt valitru silt saama juhtnõuore kohase kontakti loomitus

Artikkel 3 lausub: „Kõrged lepingu-osalised tunnustavad võtavadlirte probleemide

olemasolu, mis võiksid vaskendada ühtlast suhtumist nendesse. Nad nõustuvad, et need probleemid moodustavad nandi käesoleva lepingu esimeses artiklis kindlaks määratud kohustestest.

Selles art. nimetatud eritaadiliste probleemide olemasolu fikseerib lepingu delikaatsust. Need eritaadsed probleemid on Leedul Poolaga lahendamatuks seisev Vilno küsimus, saamuti Klaipeda probleem, Siin Eesti ja Läti reservaadid ning küsimustes enestele traditsiooniline erapooletus, mis ei mõjasta ega tõi kaasa Leedul mingit viisi lahendamast nimetatud probleemid. Nad moodustavad üldisest koostööst erandi ja neid ei ulata lepingu esimeses artiklis lubatud vastastiku diplomaatiliselt ja poliitiliselt abirandumise lebadus. Sekkumise kummuugi poolde kasuks ega rahvus ei ole siin lubatud. Tuleks tunnustada, et säärastel moistetel neutraliteet näitas, et oli õigelt öeldes tabatud rahuprobleemid olemast nende küsimuste

lahendamisel. Praegu on õnnelikult lahendu-
 nud Leedu-Poola vaheline küsimus, milas Tallinna
 rahulikul ja arapoolitud õhukonnal tuli vabre-
 meheks olla. Samuti Klaipeda küsimus on
 liividevõimud ning selle tagajärjel Leedu-
 Saksia rahetes on märgata suurt pööret
 rahulikule koostööle. Vahemalt esialgu
 näib see nii olevat.

Koostöölepingu art. 4 leianu norm,
 mis viibab lepinglaste vahel valitsevas olukorras
 täieliku selguse taotlemise ja liidu mõtte
 süvendamise vajadusele. Nimelt sobustavad
 liitlased küsimust, mis üksteise huvidele
 osutuvad vastukäivaks, nii kiiresti kui võimal-
 ik õiguse ja õigluse vaimus lahendamise.
 Seda saavutamise tulevikus sõlmitavate
 lepingutele.

Lepingu alamsusest tuleb art. 6. vähen-
 datud norm, et lepingute tekstid, mis üs-
 liitlastest on sõlminud ähe või mõne teise
 riigiga teatavaks vastastikuks, sest et see
 loomulikuks peada, kui üs lepinguosalistest

riikidest teistele teatamatult rotab enesele kohusti-
si, niii puidutaksid ka teiste lepinglaste huve.

Siiski ei saa arvata, et sarnaste lepingute sõlmi-
mises ei oleks vajalik liitlariikide otsust nõus-
olekut, vaid siin on rohkem tegemist informatsioon,
kui liitlaste välispoliitika kontrolliga.

Lepingut sõlminud riigid, lähtudes
suure Balti liidu loomise ideestikust, on Eesti,
Läti, Leedu kolmikliidu koostueerinud
sellisena, et nad ei pruugi jääda ainsaks
Balti liidu kaitsjaks, vaid üks on jäänud
avatuks ka teistele riikide liitumisele. Loomu-
line, et liitumine võib toimuda lepinglaste ühr-
sel nõusolekul. See probleem on leidnud
lahendust art. 7. Peab märkima, et sarnane
adhesioon-klausel on lepingus moodne ja
oma juriidilise tehnikaga poolest veullus
se konstruktiivnormide saaga.

Konsoleu artikkel on peagu samaselt
formuleeritud nagu Eesti-Läti 17. veebruar
liidu konaldamise lepingu vastav art. (6). Vahel
peitub vaid selles, et ka Leedu, aue liikmena

ou otsustas uute liitumisavalduste otsustamisel.

Lepiing on sõmitatud kümnes aastar.

Kui lepiinglaste poolt ei avaldata soovi liiduvaherona lõpetamiseks, siis lepiinga kestvus automaatselt pikeneb. Kolmiklaik lõpetas oma eksistentsi ühe aasta pärast peale lepiinga ülevõtmist ühe liitlase poolt.

Et lepiinga esimeses art. deklareeritud diplomaatiline ja poliitiline abi andmise küsimuses olla edukas sellers on vajalik, et rasked vastastikkused, teravused ja dissonantsid üksteisest lepiinglaste vahel.

Kahitsematult need raskendavad lepiingant tulevate kohustuste täitmist, seepärast ka lepiinga lõpus leiame deklaratsiooni, mis kohustab lepiinguvaheliste maade valitsusselle järele valvama, et kolme rahva solidaarne üksmeelsevaim ja sõprus leviks hiing üldistaks.

Kui meil semini Eesti, Läti, Leedu vaherona ilmetamises oleme tarvitunud sõna "liit", siis ometi ei ole sündinud see rahvasvahelise õiguse täpse terminoloogiga

kooskõlas. Lähtudes meie avalikkuse traditsiooniliselt kasutatud sõnast, on ka siin sellisemõtte-
faktitatuud sõna „liit“.

Toelvest liidulepingust on Eesti, Lät. ja Leedu vahelkord kaugel, sest siin puudub karakterne isjaline abrandmine kohustus. Sellepärast ka selle koostuulindu kaal on väga tunduvalt nõrgem, kui Eesti-Läti vahelisel 1923. a 1. novembri defensiivlepingul.

Koos dr. N. Kaasikuga võib väita, et leping kuulub moodsatuübiliste liitude raju, mille ülesandeks on regionaalsete koonduste loomine poliitilisel ja diplomaatilisel pinnal ja sellisena on ta viimistletumais. ³³

6. Lalmuminevaid ja paraleelsid joovi Balti liidu ja raike-eneiteeri lepingute saamislool ja olemuses.

Eesti, Läti ja Leedu vahelkonna formaalses

33. N. Kaasik. Päevalehes 18. sept. 34. a. nr. 257

saabumiskoos on võimalik eritleda teatavad
 paralelismi veike entente'i lepingute saabumis-
 looga. Nimelt Eesti, Läti ja Leedu üasmeele- ja
 koostöö lepingut ettevalmistajaks lepingu on
 1923.a. 1. novembril kaitseliidu leping ja sellele
 järgnes 17. veebruaril 1934.a. liidu korraldamise
 leping.

Ka veike-entente'i ettevalmistus põhjenes
 mitmel lepingul: 1/ Tšehoslovakkia ja serblaste, kroaat-
 de ning sloveenide kuningriigi vahel 14. aug. 1920 a.
 Belgradis allakirjutatud „convention d'alliance" ja
 31. augustil 1922 a. „trakté d'alliance" ³⁴
 2/ „Convention d'alliance défensive" - Rumeenia
 ja Jugoslaavia vahel 1921 a. 7. juunist ³⁵
 3/ Rumeenia ja Tšehoslovakkia vahel 23. aprillil 1921 a.
 sõlmutud „convention d'alliance défensive" ³⁶
 Juba lepingute tehnilises terminoloogias
 leiame palju sarnast. Võrdleme näitena järgijaga

34. Politische Verträge I lk. 711.

35. ob cit. lk. 461.

36. ob cit. lk. 461.

Eesti-Läti 1. novembri defensiivlepingul, mis prantsuse keeles teatitül on „Traité d'alliance défensive...“³⁷.

Ka Eesti-Läti lepingul, nagu edpool mainitud, on sarnasust Prantsusmaa ja Trekkoslovaakia vahel 25. jaanuaril 1924. a. sõlmutud „Traité d'alliance et d'amitié '92“

Nagu veike-entente'i lepingusilmnemel organisatsioonilised püüdnud nõvaldati. kriitise organisatsiooni lepinguga nende riikide vahel 24. VII 1930. a.³⁸, nii ka Eesti-Läti teisel sama 1934. aastal 17. veebruaril sõlmutud lepinguga.

Teisest küljest erinevus seisneb selles, et Baltri liitu ettevalmistavaid lepinguid ei sõlmutud mitte kõigi liitlaste vahel, nagu seda nägime veike-entente'i lepingute juures, vaid siin panid kolmiklindule aluse Eesti ja Läti vahel kaks-kettinat bilateraalselt lepingut³⁹

37. obcit lk 135 jj.

38. obcit. lk. 291 jj.

39. A. Graf v. Mandelsloh, Politische Parte und Völkerrechtliche Ordnung. lk. 293. 25 Jahre Kaiser Wilhelm-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften. Berlin 1937.

Etteõeldust ei saa järeldada, et veike-entente'i
 lepingute juures oleks tegemist täiesti sarnaste lepingu-
 tega. Siin on fakteeritud palju formuleerimise
 peituvaid erinevusi, mis tuleneb nende lepingute
 sisulisest lahkuminekutest. Nimelt on veike-entente'i
 lepingud määratud säilitama rahulepingutega
 loodud status quod ja on sihitud revisjoni
 taotlema riikide vastu. Sellepärast ka, et
 vältida ühtlast leidub neis lepinguis normid, mille
 järel lepinguosaliste on keelatud sõlmida
 kolmandate riikidega aliance. Mõne sarnase
 aliance'i sõlmimiseks on vajalik lepinguosaliste
 omavaheline läbirääkimine.

N.V. Balti pakt ja teda ettevalmistu-
 rad lepingud ei ole aga sihitud kellegi vastu
 vaid on määratud rahu säilitamiseks
 nende rahvaste durumüis.

Balti riikide majanduslik koostööA. Tollimüürid

Eesti, Läti ja Leedu majanduslikud ressursid on niisama piiratud nagu nende rahvaarugi. Lähiküüriks vene riigist poliitilised kiirelt oma kaubanduse ja tööstuse ümberkorraldamisele asuma, sest suurriigi jaoks loodud, üksikud hästi väljaarendatud tööstusalad ja sellest olenenud kaubandus ei ole enam vastuvõetav põhjalikult muutunud olukorrale. Väheste inimmaterjalide hulka ei suutnud tabida kõiki ülejääke, mis andis tööstusele. Ka põllumajandusele tuleb teostada reform, sest vene agropoliitika di senini prevaleerinud suurmaaomanike suunanud suurlinnade tarvete raheldamiseks. Eelpool avanes võimalus märkida, et varitses võimalus nende noorte riikide sattumise mõne suurriigi majandusliku orbist, mis kahtlematult oleks nende poliitilisele

riippumattomalle ja vabale otsustusvõimele
suureks kaotuseks.

Need olid kaalutlused, mis sõmbasid
nende riikide algpäevist endale tähelepanu ja
suundisid lähtuda majandusliku koostöö võimaluse
otsima. Et majandusprobleemiga seus olevad
küsimused olid tähtsad, näeme ka sellest, et
pea kõikidel Balti riigimeeste kokkupuudel ol-
nud need kõneaineks.

Toonitatakse⁴⁰, et oma geograafilis asendi
tõttu Balti riigid on Lääne ja lõda-Euroopa
vahemeesteks soodustades keega tolliuniooni
teostamist. Jānis Volmārs oma raamatus „Zollunion Lettland
Estland - lrx. 108 võrdleb geograafilist sarnasust
Balti riikide ning teiselt poolt Rootsi ja Norra ja
Balkaani riikide vahel tolliuniooni teostamisvõimalus-
teks, leides, et lähtudes sellest seisukohest Eesti-
Läti tolliunioon on palju loomulikum kui
mainitud maadel. Peale nimetatud leial ta
põhjusi tolliuniooni sõlmumiseks etnograafiliste,
poliitiliste kui ka psühholoogiliste põhjustel.

40. Jānis Volmārs Zollunion Lettland - Estland lrx. 107 ff.
Riga 1934

Üldiselt on ka meil tähtsatud samadest argumendi-
dest ja nõutud vastastikust tollide kaotamist
ja ühise majandusliku territooriumi loomist.

Talinnas toimus 15. juulil 1923 a. Eesti,
Läti ja Leedu rahaministrite konverents, mis oli
pühendatud majanduslike probleemide lahenda-
misele. Eel selgitati vastastikust tollide kaotamise
kõrvaldamise võimalikkust ning tunnustati favi-
litsiumi tolliühionit teostamine. Lähirääkimised
kestavad kuni 1. nov. 1923 a., mil koos kaardeliride

lepingu sõlmimisega kirjutati alla ka Eesti ja Läti
vahelisele "majandus- ja tolliühionit sellepinguale".

Et mõlema lepingute allakirjutamine toimus
üheaegselt, siis võib arvata, et tolliühioniga taheti
anda tõhusamat ja kindlamat kandepinda
poliitilisele lepingule. Nagu Armar Tõnisson oma
artiklis väidab, et tolliühionit sellepingu sõlmimine
arvult puht poliitiliselt motiveeritud.⁴¹

Eeltoodust aruene võttes saab rääkida
küll tolliühionit sellepingu arusaas motiveeris tunnusta-

---

41. F. Tõnisson, Eesti välispoliitika ajakiri "Akadeemia" 1937. a.
Nr. 3. - lk. 168.

da poliitilisi motive. Majanduslikeud olukorrad moodustasid siin kahtlematult põhilisi argumenti. Majandus- ja tolliunio^{on} lepingu üheaegse allakirjutamine teiste konventsioonidega, andis kaitseliida lepingule ainult täiuslikumat ilmet.

Lepingu jõustus 24. veebruaril 1924. a. määrates, et majandus ja tolliunio^{on} teostatakse järgmiselt (art. 7).

1) mõlemad valitsused nimetavad segakomisjoni praateetlike alusel, mis koostab kolme kuu jooksul ühise tollitariifi ja ühtlustatud tolliseadusandluse mõlema maa jaoks; 2) see ühine tollitariif rakendatakse mõlema riigi seadusandluse am-
tiste poolt ja liidetakse kalutamatu osana lepingu juurde, lisaprotokollide näol; 3) niipea, kui ühise tollitariifi mõlemal maal jõustub, rakendatakse mõlema lepinguosalise maa seadused, põllundus- ja tööstusseadused teise lepinguosalise poole territooriumil kõrgist sisse- ja väljaveotollidest; 4) kui saadeti, mis on riigi monopol, ja saadeti, mis alluvad aktsiisi- või kaudsetele maksudele, nagu joovastavad joogid, pärm, tubakas, tšokolad, ei saa ilma tollita teise maale sisse viia, enne kui seadusandla pole riigi monopol ja kaud-

seid maa ühtlastanud ja samuti ka erivõraku-
lye mõlema lepinguosalise poole seadusandlix-
kude arutiste poolt pole kinnitatud. ⁴²

Teised mõrmiel, mida see leping käitab
konnaldavael oma enamuses-mõlema maa koda-
nise enamusõudustus õigusi, mis nad teise lepingu-
osalise maa territooriumil saavutavad.

Näeme, et tolliuniooni teostamisel olemis-
lepinguosaliste maade omavõimad hakkavad
tollivabalt üle piiri liikuma. Sarnaselt teostatud
tolliuunioonis vastu ühes kooskõlastatud tollitariifiga
seisid Läti tööstusringkonnad, kes kaitsid
Eesti enamarenenud tööstust. Ka Eesti poolt
tuli kuuldamale koratavard hääl, eriti kaupmees-
kond oli selle vastu, kuna kardeti, Riia sadam,
kui suuresti, võis oma lähiduse tõttu välja-
lielitada Tallinna ja viia nii rogu lõuna Eesti-
Läti kaupmehe mõjuvõimondel.

Vaatamata sellele, et viibimata aruti-
toole ei suudetud ometi märkimisväärseid tulemusi-

saavutada. Segakomisjoni tööd pikendati mitu
mitu korda. Vastastikused kauplemised kestsid
ligemale kolm aastat ja siis jõuti veendele, et
sõlmitud allpäägi ei ole küllaldane. Selle tule-
musena sõlmiti siis ka 5. veebruaril 1927-a

Riias tolliuniooni teostamiseping kummers-
aastaks, millega ühtlasi majandus- ja tolli-
uniooni teostamiseping kaotas oma reaktiivuse.

Selles lepingus määratakse, et mõle-
mad maad peavad asuma enne tolliuniooni
teostamist ajutise majanduslepingu väljatöötä-
misele, et saavutada mõlema maa maa-
põue-, põllumajanduse- ja tööstustoodete
paremat liikumist. See leping ei rakenda
tollioniooni alla, vaid siia näha on ette järk-
järgulise rava, mille läbiviimisel oleks
jõutud tollionionini. Lõpptulemuseks oleks
saabunud ühtne tollialaline territoorium ja
kaupade liikumine, mis sünniks mõlema
riigi ühtse piiri üle, toimiks tasuta.

Artikkel 6. annab üksikasjalised
juhised tolliuniooni eeltoode teostamiseks.

Selle järgi tuleb moodustada segakomisjoni paari-
 tadi alusel, mille ülesandeks jääks: 1) välj-
 töötada Eesti- ja Läti ühine tollitariif; 2) ühtles-
 tada mõlema riigi tolli-seadusandlus; 3) ühtles-
 tada seadusandlus mõlema riigi aktsiisi ja
 monopoli kohta; 4) ühtlustada mõlema riigi
 veo- ja ühendustariifid raudtee, laeva- ja õhusõidu,
 posti, telegraafi, telefoni ja raadio alal; 5) kor-
 raldada tollisisetulekute küsimus sel viisil, et
 saavutatakse vastastikküsi õiglane kompensatsioon,
 peale mõlema riigi võimalike füsioloogiliste
 kindlustegemist kas ühe territooriumilt teise
 territooriumile minevate kaupade registreerimise
 läbi või teiste kohaste meetodite kaudu; 6)
 ühtlustada tseeste maksude ja lõivude kui ka
 äripatentide kohta käivad seadusandlused, samuti
 ka töökaitse kohta käiv seadusandlus; 7) mõle-
 ma riigi keskpankade emissiooni- ja diskonto-
 poliitika kokkukõlastamine; 8) uurida kõiki
 kaubalepinguid, et teha võimalikuks mõlema
 riigi kaubalepingute süsteemi ühtlustamine;
 9) läbi kaaluda kõiki küsimusi, mis puutub

rad tolliunioõnne, nende koht, oma enamust
avaldada, need vastavatele valitsustele esita -
des.⁴³

Naagu eeltoodud rõime näha, on selle komisjoni
ülesanded äärmiselt laiaulatuslikud. Tallinnas
ühthlastamiseks asuti 1924. a. jaanuaris, ent jällegi
pidurdasid komisjoni tööd raskestilahendatavad
küsimused. Arvamused läksid lahku tolli-
privileegiate, mis Eesti ja Läti annavad teistele
riikidele kaubalepingute alusel. Tekkis veel
teisiigi laheüdameetuste probleemid ja eli kaitse
übjärjelmitud lepingu kaarte jooksimist. Niiel
esines Eesti uue ettepanekuga, täiendada lepingut,
et enne lepingu tõelist jõustumist sõlmitakse aja-
tine majandusleping, mille järel lepinguavakirja
maade maapiõue-, põllumajandus- ja tööstus-
seadused üksteise territooriumile minemal võiksid
kasutada eelisi soodustusi. Alatus läbirääki-
miste tulemusena sõlmiti 25 märtsil 1928. a.
Tallinnas ajutine majandusleping, millega
kindlustati vastastikkõne enamussoodustus tingi-

---

43. A. Piip, Rahvusvaheline õigus, lk 350.

musega, I kordemaa raadustele talkimisel tule-
 vad rakendamisele tariifmiinimumu-
 tused. Ühtlasi kohustati erisoodustuste andmi-
 seks sõnima täiendavat kokkulepet. Lõpuks
 ka normi, mille järel lepinguosalised is-
 kavatsid teineteiselt nõuda eriti soodustusi,
 mis nende poolt antakse Soomele, Leedul
 või Nõukosude Venele.

Juunis 1931. a. kirjutati Tallinnas-
 alla lisakokkulepe ajutine majanduslepingu-
 juurde. Selle tagajärjel said lepinguosa-
 lised teatavaid soodustusi konventsionaal-
 tariifi pöörjal - ja lisakokkulepe kehtis kuni
 13. maini 1933. a.

Kuna ajutine majandusleping ahes-
 lisakokkuleppega ei olnud mõlemale lepingu-
 osalisele ikkagi vastuvõetav, siis otsiti uusi
 teid kaubavahetuse edendamiseks ja
 sellepärast täiendati seda lepingut ka
 mitmel korral. Nii sündis see eri-
 kokkulepetega 1932., 1935. ja 1937. aastatel.

Maaga „Saur-Balti“ liidu idee teostamine algas optimistlikult, rajades hiljem raijaruma, mis ka Eesti-Läti majandussuhete elastamisel näeme samasugast pilti.

1. novembril 1923. a. üleskõneminud tolli-
uniooni teostamismõte häebab, raatamata summa-
le pingetustele ja naabrite vahelist kaubandus-
käivet jäävad tolliuniooni asend regulaarima
võrd tavalsed kaubanduslepingud.

Meie kaubalepinguid iseloomustab
n.a. Balti klausel, mis arenes iseseisvalt
väljaspool tolliuniooni sünnitusalusid.

Et tavaline enamsoodustus Balti-
riikide omavahelist kaubanduskäivet ei
edendanud soovitud määral, siis selle
fusseerimiseks loodi 1922. a n.a. Balti
klausel, mis avab suuremaid liiklemis-
võimalusi majanduslikele suhtlemisele.

Balti klausli all tuntavate Balti-
riikide poolt kolmandate riikidega sõlmi-
tud majanduslepinguid esinevat normi, mille
järgi „tollisoodustused või muud kergendused,

mis need ka ei oleks (ühe sõnaga enamsoodustus/
 ei laiene Soome, Eesti, Läti, Leedu ja Nõukogude
 Leedu omavahel antud soodustustele. Ühtlasi
 aga need soodustused, mis annavad Balti-
 klausliga haaratud riigid üksteiselt oma vahel,
 ei laiene aga kõikidele teistele Balti riikidele,
 vaid raskustikesed soodustused omavad jõe
 ainult kahe lepinguosalise vahel sõlmitud
 lepingu alates, sest need eriti soodustun-
 austakse ainult ühele konkreetsele riigile,
 mitte aga kõigile Balti klauslis fikseeritud
 riikidele. Teisest küljest aga kõikidel
 Balti klausliga haaratud riikidel on või-
 malus laiendada ühele riigile antud
 soodustusi ka teistele Balti klauslis nimetatud
 riikidele.

Balti riigid on senini kõiki nende
 kaubalepingutega, mida nad on sõlminud
 kolmandate riikidega Balti klausli siire
 võtnud. Sisuliselt ei ole aga valjakuu-
 neudel kindlat vormi, vaid lahkumii-
 nekuud esineb nii territoriaalses ulatuses,

kuu ka lubatud soodustustes.⁴⁴ Nii on Balti riikide mitmest kaubalepingust jäänud välja Nõukogude Liit ja Leedu⁴⁵, Tšehal on soodustusi lubatud kasutada kõrgemalt, piirates neid mujal ainult kaubaliiklumisega.

Lähtudes Eesti kaubalepingute seisukohast, on Balti riikidel omanud tähtsust ainult Soome ja Läti kauplemisses. Vaatamata asjaolule, et Nõukogude Liit on suurriik, omab kauplemine temaga rohkem jehuslikku iselust. Leedu aga oma geograafilise asendi tõttu seisab kahe suure naabrimoju sfääris, ka tema majanduslik iseluse soodustuste vastastikkuse kaubaliiklumisega seeläbi.

Soome ja Läti on meie kaubaliikluse esikohal pärast jäänud alatist rõstlusest. Kord, kui rabamaigi algustel, on see kuulunud Lätile, siis on sammunud jälle Soome

44. J. Volmārs, Zollunion Lettland-Estland lk. 257

45. ibidem.

esiruumes. Viimati saavata selles omavahelise
rõistluses Läti rael 1934.a. prioriteedi ja siit
alates on Soomega kaubavahetus nõrksaanud
pidevat progressi.

Kuigi rael praegu, võib rahete vahel
siin ja seal kuulda tollionionit juttu, on selle
teostanuskavatsusest küll praegu faelilist
loobunud kindloma toendure selle kohta
annab ajaolu, et alates 1938.aasta 13. mail
Balti klausli kitsendavat mõju ei rakenda-
ta enam suhtlemises Soomega, rael Soome
kasutab uue kaubalepiiga sõlmimise fa-
järgil kõiki neid soodustusi, mida Eesti annab
Lätile või Leedul. 1937.a. sügisel Soomega
sõlmitud kaubalepiiga fa-
järgil on tekki-
nud meie kaubanduslikus suhtlemises
oma naabritega lõunas- põhiline muudatus-
ja meie orientatsioon on saunited müüd,
kui mitte kõrgisse põhjariikidesse, siis rae-
malt Soome.

Et selgusele jõuda, kas meie majandus-
poliitika loobumise tollionionit teostanismoettest,

Samuti meie uute kaubalepingute sõlmimine, mille üle Lätlased tõsiselt pahameelt avaldasid, oli põhjendatud, siis kasutame mõningaid statistilisi andmeid nimetatud küsimuse selgitamiseks.

Vaatlemise kõigepealt kaubavahetuse liiklemist nii hulgas, kui ka väärtuses meie naabri Lätiga.⁴⁶

Aastad	Import Lätist		Eksport Lätti	
	1000 kr.	tonnid	1000 kr.	Tonnid
1923	3732	8608	4986	7162
1924	3010	10082	5613	16341
1925	3941	12935	6374	14492
1926	3117	5953	5962	30233
1927	3003	11564	5479	20905
1928	3987	10986	6287	21116
1929	2951	20313	5440	23750
1930	2630	14124	2474	14707
1931	2002	6870	1673	21732
1932	1498	2849	1557	9840
1933	2196	2238	2599	10191
1934	2755	1327	4066	19739
1935	1842	11533	1850	7359
1936	2287	7474	1022	7312
1937	1562	10233	1114	5796 ⁴⁷

46. Andmed M. Kuldrepp'i art. „Määrused Eesti-Läti majanduslikkudest suhetest“ ajakirjas ERK 30. nov. 1937. a. nr. 7/8 lk. 191.

47 Andmed 1937. a. kohta Välisministeeriumi väliskaubanduse osakonna kokkuvõtetest.

Kõneldes esitatud andmeid Eesti ja Läti kaubavahetuses väärtsuse järgi, näeme et kuni 1929. aastani meie eksport Läti, on tublisti Eesti kasuks aktiivne. Vihklasti on kaubavahetuses määrgate stabiilsust. 1930. a. tekitab muudatus. Kaubakäive langeb, saavutades oma miinimumi 1932. a. 1936. a. on uus tõus ning 1937. a. on langus uue ainsa aasta jooksul nii suur, et ta saavutab oma kõrge madalama siru.

Konjunktuuri raskused maailmaturul 1930. a. on põhjused, mis 1932. aastaks viivad naabritevahelise kaubandusliikluse madalaks. Edasine tõus on tingitud Eesti krooni devalveerimisest 1933. a. suvel ja ka maailmaturu seisukorra paranemisest ning hindade kõvenemisest. 1934. a. tekitab meie kasuks aktiivtust, sest Eesti kaupade ostmine muutus Lätile langenud hindade tagajärjel kasulikuks. Kõigi tagajärgena oli aga Eesti-Läti kliiring-aval suured nõudmised Eesti kasuks.

Tubli räheneimine algab 1935. a. alates ja selle põhjases tuleb pidada sama aasta

mai kuul sõlmitud kliiringlepingut. Selle sõl-
 mimise põhjustas asjaolu, et lätlastele osutus krii-
 nikülmunud kliiringraido tasumine äärmiselt raskes.
 Auti järgi Lätri sooridele ja nõustati kliiringame
 tasakaalustamiseks võtma Lätri kaupu.

Kiljuin, pärast Lätri devalveerimist 1936.a
 meie import Lätist hakkab hoopis võtma;
 eksport sinna aga kahaneb ja 1936.a. kauba-
 bilansi näitab juba passivust meie rahjuss-
 enaga kui 1,2 miljoni krooni. Seetõttu jääme-
 val, s.o. 1937.a. meie kaubavahetus Lätiga kliiringu
 raskustel kuivad hoopis raskem, olles Lätri
 kasuks eisen 150 tuh. krooniga aktiivne.

Teisest küljest Lätri osa tähtsus meie
 väliskaubanduses ei ole enam, nagu tõendavad
 allpool esitatud andmed.⁴⁸⁾

Aastad	Eksport		Import	
	% üld väärtusest	Parjend väärtuse osast järele	% üld väärtusest	Parjend vää- rtuse osast järele
1923.	8,0	6.	3,8	4
1924	7,5	4	3,8	6
1925	6,6	4	4,1	6
1926	6,2	4	3,3	7
1927	5,2	5	3,1	8

1928.	5,0	4	3,0	8.
1929	4,6	4	2,4	8
1930	2,5	8	2,7	8
1931	2,4	10	3,2	8
1932	3,7	6	4,1	6
1933	5,7	4	5,5	4
1934	5,9	3	5,0	5
1935	2,3	8	2,7	8
1936	1,2	12	2,6	7

Kui vaadelda 1935 ja 1936. a. kohta esitatud andmeid, siis näeme, kuidas meie, s.o. Eesti ja Läti vaheline kaubaliiklemine on kokku sulanud.

Nüüd peatame mõne sõnaga ka andmete juures, mis näitavad viimise järjekorda meiega kaubavahetust.

Näeme, et meie ekspordis Lätile on asunud mitmel korral neljandal kohal. Teras muudatus meie ekspordis toimub 1935. a. - Lätile langeb juba 8. dale kohale ja lõpuks 1936. a. on ta saavutanud 12. koha.

Mis puutub importis, siis ka siin üldpilt on sama kui ekspordil, tõendades kaubavahetuse järkjärgulist kahinemist kahe liitlasriigi vahel. Siit järeleb, et vaata-

mata aastaid kestnud pingatuste tolliuniooni
teostamiseks, samuti ka Balti klaustrit olenevad
soodsad võimalused kaubavahetusele ^{elustamiseks} ei ole olnud
tagajärgi ja kaubavahetus meie lõunanaabryga
on jehuslikumiseline ja nõrk.

Lõpuks vaatleme meie tähtsamate saaduste
importi ja ekspordi koostist kaubavahetuse Lätiga ⁴⁹

Import kroonides

Kaupade rühmad	1937.a.	1936.a.
Ruris	—	292.189.
Tort ja maitseained,	112.615	655.482
seest saluuri	111.069	654.897
Metsamaterjalid	139.814.	-72
Paberi- ja tekstiiltootmise saadused	108.123	141.694.
Tekstiiltootmise saad.	246.505	199.645
Põllutöö masinad ja riistad	3.158.	1.076.
Metallkaup	27.387	32.210.
Elektrimasinad apar. ja tarbed	88.969.	167.220.
Keemiatootmis- saadused	175.719.	137.057
Kummikaup & kummi- tooted	409.719.	456.600.

49. Andmed Eesti Välisministeeriumi Väliskaubanduse
Osakonna kokkuvõttest

Ekспорт kroonides.

Kaupade rühmad	1937. a.	1936. a.
ruis	10.-	—
toit- ja maitseained	932.-	2632.-
bensiin	336.696.-	422.242.-
põlevkivi õli	218.127.-	227.678.-
bitumeen	52.473.-	33.989.
muud keemiatööst toorained	160.-	52.337
tekstiiltoöstusraudained	348.733.-	118.771.
tsement	7.275	74.167

Esitatud andmed annavad meile ülevaate, missuguseid kaupu meil lähtis ostama. Nii moodustavad kummirauad ja fahtraime importartikli, edasi suhkur ja 1936. a. ka ruis. Kõigi tekstiiltootustoodete õige arengutest eritava summana figureerivad, eriosa meil need omad arvustada, kuna suurem osa neist tunakse meie väidetöötlamisest, mis lõpetatakse tagasi vutakse. Need näitavad aruvalt kunstlike käired, tegelikult ei ole õige väärteel.

Nii nii, - 60% kogumyordest moodustavad just suhkur ja kummirauad mitmesugusel kujul.

Meie ekspordis omavad põlevkivisaadused ai-
määrava kohta. Samuti nagu impordis puu-
ei arestanud meie tekstiiltootmissaadust, nii
ka siin ei saa seda teha, sest meilt ekspordi-
takse Lätist toodud kaup ümbertöötletult
jälle Fapani.

Kõrgist eeltoodust võib järeldada, et
tundub loomulikuna meie kaubandussuhete
soikumine Lätiga. Ka võimalus, et naabrid
enam korraga meie põlevkivitootmissaadust
osta, kummitab edasi. Selle tagajärjel elu-
Eesti ainukammatyga osas. Seprarat ka
orientatsioon põhjapoolle, kus kauba vahetus
ei ole rajatud ainult üheksite kaupade
dominantsile, tundub põhjendatud.

Vaatamata sellele, et Balti klanel
kehtis meie suhetes edasi, ei aita see omel elusta-
da kaubavahetust Lätiga ja üheksitele
intensiivsematele perioodidele on järeneval
müüd fardik seisak Eesti-Latv kaubandus-
vahetordades.

Järeksone.

Lopetades oma tööd, mille valisin
 huvist meie välispoliitiliste päevaprobleemide
 vastu, annan mul võimalus väljendada
 suurimat tänu minu väga leupatud õpeta-
 jale, Tartu Ülikooli rahvusvahelise õiguse
 koolalise prof. A. Piibule lahke abi eest
 teema valikul ja materjalide kätte jaha-
 tamisel.

Peatahelepänu pöörasin poliiti-
 lise probleemide analüüsile, puudutades
 ka piiratud määral majanduskorrek-
 tse probleeme Eesti-Läti vahelkorras.

Balti riigid - Eesti, Läti ja Leedu
 on pikade sajandite keerises võidelnud
 oma vabaduse eest. See võitlus on kestas-
 nud nende rahvaste iseteadvust. Nad on
 muutunud oma riiki ja vabadust armasta-
 vaks rahvaks. Oma rahvaliidumete ja
 rahvaste vahelise sõltu ei ole nad keetsu-

tud maailma poliitilisel areneil otsusta-
 rat sõna ütlemä. Nad tahavad elada
 rahus ja lasta enestele osaks saada
 maailma kultuuri ja majanduse poolt
 parutatavaid hüvesid. Neri viividele
 ei ole mingisuguseid agressiivseid sihte ja
 nad on kutsunud rahu säilitama
 oma elamisruumis, mis asetseb Lääne ja
 Idas ristlinalt hurijumoodade teedel.
 Nad on nende kahe täiesti erineva ilma
 vahetajaks ja sellepärast nende tä-
 levik võib olla suur ning aurukas.

Tartus. 26. mail 1939. a

Heino Ounapuu
 stud. jur.

Kasutatud kirjandus.

1. Frauenstein, Alfred M. Die zentral-europäischen Randstaaten mit besonderer Berücksichtigung des baltischen Dreieck-Problems Lettland, Estland u. Litauen. Riga 1921.
2. Jürgenstein, Anton. - Minu mälestused. Tartu 1927.
3. Kaarik, N. dr. jur. Artikkel ajakirjas ERK 1934. a. Nr. 6
4. " " - Ajalehes "Päevaleht" 18. sept. 1934. Nr. 257
5. Kuldrepp, M. Ajakirjas ERK 30. nov. 1937. a. Nr. 7/8.
6. Laamaü, Ed. Eesti iseseisvuse sünni, Tartu 1936.
7. " " - Järelsona J. Põrsa raamatule Eesti iseseisvuse võitluspäevilt, Eesti välisraatseoni ja Pariisi rahukonverantsi. Tallinn 1921.
8. Maudelstoh, A. graf von. "Artikel, Politische Paxte und völkerechtliche Ordnung" raamatus 25 Jahre Kaiser Wilhelm-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften. Dritter Band. Geisteswissenschaften. Berlin 1937.
9. Piip, A. prof. Rahvusvaheline õigus, Tartu 1936.

10. Piip, A. prof. Nüüdne maasõjapoliitika ja Eesti.
Sissejuhatus poliitikasse .. Slav Teadus-
nr. 11. Tartu 1939 a.
11. —do— L'Union Baltique. Bulletin nr. 2 - 1934.
art. „Balti liidu mõtte arenemine
12. —do— Toimine aasta, Tartu 1932 a.
13. Politische Verträge, —
14. Poska, Jaan. Eesti iseseisvuse võitluses kõrgepäike-
vamaal ajajärgul. F. Poska järvavaanad
rakuconverentsilt, Tallinn 1921.
15. Pusta, C.-R. Vers l'union Baltique, Paris.
16. Tõnisson, Hmar. Ajak. „Akademia“ nr. 3 - 1937 a.
artikkel „Eesti välispoliitika“.
17. Vaba - Maa. Apteht nr. 252. 2. nov. 1923.
18. Vitols, H. La Mer Baltique et les états Baltes.
Paris

19. Volmārs, Jānis. — Zollunion Lettland - Estland.
Riga 1934.

20. Välisministeerium — Majanduskokkuvõtte Eesti-
Läti kaubanduse kohta 1935-1937.
ja kaupade liigiline koostis-

— x —

Lühendid.

1. „Frauenstein“ — Frauenstein Alfred M. Die zentralen-
europäische Randstaaten mit besonderer
Berücksichtigung des baltischen Dreieck-
Problems Lettland, Estland u. Litauen. Riga 1928.
2. Piip, A. „Müüdne maailmapoliitika“ — Piip, A. prof. Müüdne
maailmapoliitika ja Eesti.
Sissejuhatus poliitikas. Slav
Teadus-orr. II. Tartu 1932
3. Poska J. — „Päevaraamat rahukonventsioolt“ — Poska Jaan. Eesti
iseseisvuse võitluspäevilt kõige
põnevamal ajajõul. J. Poska
päevaraamat rahukonventsioolt
Tallinn 1921.

H. Vitols - „La Mer Baltique” - Vitols. La Mer Baltique
et les états Baltics. Paris.

---

x x
